[illegible]

([illegible])

ରାଘବ ବିଳାସ

ସଂପାଦକ

ଶ୍ରୀ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନାୟକ

[illegible]

ଉତ୍କଳର ପ୍ରଭୂମଣି ଉପାଧ୍ୟାୟଙ୍କ ଜୀବନ ସ୍ୱପ୍ନ ତିଆର ପାଣ୍ଡୁର ଗୋଟିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ମାତ୍ର ପାଠକରି ମୋର ଅଭିରୁଚି ଏତେ ଜାଗ୍ରତ ହେଲା ଯେ, ମୁଁ ତାକୁ ଆଉ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେହି ଦିନଠାରୁ ମୁଁ ରାଘବ ବିଳାସ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବାକୁ ଲାଗିପଡ଼ିଲି । ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ ସ୍ଥାନ, ଅନୁଗୋଳ, ପୁରୀ, ନରସିଂହ ପୁର, କଟକ, ସୋନପୁର, କଳାହାଣ୍ଡି, ପାରଳା ଖେମୁଣ୍ଡି, ଖଲ୍ଲିକୋଟ, ଘୁମୁସର ଚିକିଟି, ଭଞ୍ଜଗଡ଼, [illegible]ରଣ୍ଟାକଖାଲ, ଟାଙ୍ଗିପୁର, ପ୍ରଭୃତି ସ୍ଥାନରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରିଲି ନାହିଁ । ଦିନେ ହଠାତରେ ନୟାଗଡ଼ର ମହନ୍ତ [illegible] ଦାସଙ୍କ ମଠରେ ଅତିଥି ଭାବରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ତାଙ୍କ ମଠରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ତାଳପତ୍ର ପୋଥି ଅଯତ୍ନରେ ପଡ଼ିଥିବାର ଦେଖି ମଧ୍ୟରେ କେତେ କାଗଜ ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଗ୍ରନ୍ଥ [illegible] ଉକ୍ତ ଖଣ୍ଡିଆ ତାଳପତ୍ରକୁ ପଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ [illegible] (ରାଘବ ବିଳାସ) ର ଦୁଇ ପାଠକର ପୃଷ୍ଠାଙ୍କ ସନ୍ଧାନ ମିଳାଇବାରୁ ପାଣ୍ଡୁଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇଲି, ଘୁମୁସରର ପଣ୍ଡିତ ମାଧବ ଭଞ୍ଜନଗର ନିକଟରୁ ଦୁଇ ଗ୍ରନ୍ଥ ପାଇବାକୁ ଏତିକିରେ ମଧ୍ୟ ମୋର ମନ ଆଗକୁ ଦୌଡ଼ିବା ପାଇଁ ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ସମଗ୍ର ଜିଲ୍ଲାର ଅଧିକାଂଶ ଅଞ୍ଚଳ ଭ୍ରମଣ କଲି କେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ହେଲେ ପାଇଲି ନାହିଁ । ଦୀର୍ଘ ୦ ୧୮ ବର୍ଷ ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା ପରେ ଜିଲ୍ଲା ଆୟୁର୍ବେଦ ଫାର୍ମାସୀ ବ୍ରାଞ୍ଚ-ନୟାଗଡ଼ର ମ୍ୟାନେଜର ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥଗୁଡ଼ିକର ଟୀକା ବହୁ ଶ୍ରମରେ ଲେଖିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲି । ପୁସ୍ତକ ମୁଦ୍ରଣ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଅନେକ ବନ୍ଧୁମାନେ ମୋତେ ମଧ୍ୟ ସାହାସ ଦେଲେ, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ବାବୁ କାଳନ୍ଦୀଚରଣ [illegible] ଓ ଜଗନ୍ନାଥ ତ୍ରିପାଠୀ ଅନ୍ୟତମ-- ଏମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ ଚିର ଋଣୀ ।

ଯାହା ହେଉ, ଉତ୍କଳରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, ଭବସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ, ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସ, ଭରୁ ଗୋପୀନାଥ, ବିଷ୍ଣୁଧରରତ୍ନ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗଙ୍ଗାଧର ସମନ୍ତରାୟ ପ୍ରଭୃତି ମନୀଷି ବର୍ଗଙ୍କର କାବ୍ୟ ସମୂହର ଟୀକା ଲେଖିବାରେ ବିଶେଷ ସାହାଯ୍ୟ କଲା । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଛନ୍ଦୋଦାଭିଧାନ, ଅମରକୋଷ, ଗୀତାଭିଧାନ, ଧ୍ୱନିମଞ୍ଜରୀ ପ୍ରଭୃତିର ସାହାଯ୍ୟ ଦରକାର ହୋଇଥିଲା ।

ଯେପରି ବାମନ ଚନ୍ଦ୍ରଧରିବାକୁ ହସ୍ତ ବଢାଇଲେ ଜନସମାଜରେ ଲଜ୍ଜିତ ହୁଏ ତଦ୍ରୂପ କେବଳ ମୋର ଏହି ଟୀକା ଅଟେ । ପାଠକବର୍ଗ ସ୍ୱଗୁଣରେ (ହଂସବ ବିଳାସ) ବୃତ୍ତିରୁ ପଠନ କରି ଏଥିରେ ଥିବା ଦୋଷ ଓ ତ୍ରୁଟିକୁ ମାର୍ଜନା କରିବେ ବୋଲି ମୋର ଅଶେଷ ବିଶ୍ୱାସ ।

ଯେବେ କେହି ସହୃଦୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଏ ପୁସ୍ତକରେ ନଥିବା ଗୀତ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ରଖିଥାନ୍ତି ଦୟାକରି ଜଣାଇଲେ ତାହା ଆମ୍ଭେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣରେ ମୁଦ୍ରଣ କରିବୁଁ ।

ପରିଶେଷରେ ବକ୍ତବ୍ୟ ଏହି ଯେ, ଆମ୍ଭ ଜିଲ୍ଲା କଲେକ୍ଟର ବାବୁ ଉଦୟନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ଅସୀମ ଦୟା ଓ ଉଦାରଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ଖଣ୍ଡି ତାଙ୍କ ନାମରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରୁଅଛି, ଏହି ହେତୁରୁ ମୁଁ ତାଙ୍କଠାରେ ଚିରକୃତଜ୍ଞ ।

ଅକ୍ଷୟ ତୃତୀୟା
ତା ୧୮-୪-୧୯୬୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ

ଶ୍ରୀ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ନାୟକ

ଭକ୍ତକବି ଯଦୁମଣି ମହାପାତ୍ର ଉତ୍କଳର ପୂର୍ବତନ ନଗଦୁର୍ଗ ରାଜ୍ୟ (ନୟାଗଡ଼) ର ଇଟାମାଟି ନାମକ ଗ୍ରାମରେ ~~ସ୍ଵ[illegible]~~ ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । କବି ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ଜଣେ ଶାନ୍ତଶିଳ୍ପୀ ଓ ଅସାଧାରଣ ମେଧାବୀ ଥିଲେ । ସେ ବହୁତ କଷ୍ଟ ସ୍ୱୀକାରକରି ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟା ଅର୍ଜନ କରିବାରେ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇ ନଥିଲେ । ଜନୈକ ସଂସ୍କୃତ ପଣ୍ଡିତ କାବ୍ୟତୀର୍ଥଙ୍କ ନିକଟରେ ବହୁ ସମୟ ପରିଶ୍ରମ କରି ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । କବି ଯଦୁମଣି ମହାପାତ୍ର ଜଣେ ଦୈବଶକ୍ତି ସମ୍ପନ୍ନ କବିବୋଲି ତାହାଙ୍କ ଅବଦାନରୁ ତାହା ନିଶ୍ଚିତ ସତ୍ୟଅଟେ । କବିଙ୍କର ଜନ୍ମସ୍ଥାନର କିମ୍ବଦନ୍ତୀରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ସେ ଜଣେ ସନ୍ୟାସୀଙ୍କ ସେବା ଓ ଶୁଶ୍ରୂଷାରେ ଅନେକଦିନ ଅତିବାହିତ କରି ଶେଷେ ସେହି ସନ୍ୟାସୀଙ୍କର କୃପା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ତାଙ୍କଠାରୁ କାନ୍ତ ତନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦୈବ-ବଶତଃ ଦିନେ କବି ସନ୍ୟାସୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ସେବା କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ସନ୍ୟାସୀ ସେ ସ୍ଥାନରେ ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ କବିଙ୍କ ମନରେ ବିଶେଷ ଦୁଃଖ ହେଲା । ସେ ନିଜ ମନରେ ବିଚାର କଲେ ମୁଁ ଅନେକ ଦିନ ସାଧୁଙ୍କ ସେବାରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହିଲି ମାତ୍ର ସନ୍ୟାସୀ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋତେ ଟିକେ ମାତ୍ର କହିଲେ ନାହିଁ । ଏପରି ବିଚାର କରି କବି ମନଦୁଃଖରେ ଫେରିଅଛି ଆସିଲେ । ଠିକ୍ ତତ୍ପରକ୍ଷଣ ଚାଲିଛନ୍ତି ଆସିବାପଥର ପଛଆଡ଼ୁ ଶୁଣାଗଲା, ସନ୍ୟାସୀଙ୍କର ମୃଦୁ ଗମ୍ଭୀର ସ୍ୱର । କିରେ ବାପ ଆସିଥିଲୁ ଚାଲିଯାଉଛୁ କାହିଁକି, କାରଣ କ'ଣ ?

କବି ହଠାତ୍ ଚମକି ପଡ଼ି ଗୁହାନ୍ତରୁ ତାଙ୍କ ଉପାସ୍ୟଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ୟାସୀ । ସେ ସମ୍ଭାଷଣ କରି ସନ୍ୟାସୀଙ୍କ ପାଦତଳେ ପ୍ରଣାମ-

ଥିଲେ ଏବଂ ପ୍ରଭଞ୍ଜନପୁର ମନଯୋଗୀ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନର ଜନ୍ମଭୂମି
ଅଭିମାନରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।
ବିଚାରିଲେ ବିଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିବା ଲୋକଙ୍କ ମଧୁର ଆଳାପ
ଆଉ କେବେହେଲେ ଘଟିବ ନାହିଁ । ଏହା ଭାବିବା ମାତ୍ରେ
ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଯଦୁମଣିଙ୍କ ଭାବ ଭଙ୍ଗୀ ଦେଖିପାରି କହିଲେ ମୁଁ ଭଲ
କରୁଛି । ତୁମ୍ଭେ ଜନ୍ମହୁଁ ଗୁଳ ଯାଇଥିଲ ବାସ୍ତୁ ଭୂମି ସେବାର
ଫଳ ଅସୀମ । ତେଣୁ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଠାରେ ପ୍ରୀତ ହେଲି, ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରୁଅଛ
ପ୍ରକାଶ କର ମୁଁ ଏଠାରେ ତାହା ପୂରଣ କରିବି । ଏହି ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର
କଥା ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ କହିଲେ ମୋର କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ
ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ଇଚ୍ଛା କରୁଛ ମୁଁ ଯେପରି କବି ଓ ସର୍ବଜ୍ଞ ହେବି
ତାହା ହେଲେ [illegible] ଦିଅନ୍ତୁ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଭବଙ୍କର ଏକଥା ଶୁଣିବା-
ମାତ୍ରେ ନିସ୍ପୃହ ହୃଦୟରେ କହିଲେ ତୁମେ ସ୍ନାନ କରି ଆସ
ମୁଁ ତୁମକୁ କିଛି ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଦେବି । ତାହାଙ୍କର କଥାନୁସାରେ
ଯଦୁମଣି ସ୍ନାନ ଶୀଘ୍ର ହୋଇ ଅମ୍ଳାନ ବଦନରେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର
ନିକଟରେ ଦଣ୍ଡବତ୍ପାତ ହୁଅନ୍ତେ ସେ ମଧୁପର୍କ ଦ୍ୱାରା ଭବଙ୍କର
ଜିହ୍ୱାଗ୍ରରେ ହୟଗ୍ରୀବ ମନ୍ତ୍ର ଲେଖିଦେଲେ ଏବଂ କହିଲେ ଆଜ
ଅନାହାରରେ ରହି ଏକାକୀ ରାତ୍ରିରେ ଆସି ଶ୍ମଶାନରେ ଜପକର
ଯାଇଲେ ନିଶ୍ଚୟ ସିଦ୍ଧି ହେବ ମୁଁ ଯାଉଛି ଏହା କହି ସାଧୁ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ
ହେଲେ । ଯଦୁମଣି ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର କହିବା ଅନୁସାରେ ଉପବାସ
ବ୍ରତ ଅବଲମ୍ବନ କରି ସନ୍ଧ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥାନୀୟ ଶ୍ମଶାନରେ ଜପ
କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ରାତିର ଶେଷଭାଗରେ ହଠାତ୍ ହୟଗ୍ରୀବ
ମୂର୍ତ୍ତି ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କହିଲେ ବରମାଗ ଯାହା ମାଗିବ
ମୁଁ ତାହା ପୂରଣ କରିବି । ଏହି ଦେବତାଙ୍କର ବାକ୍ୟ ଶୁଣିବା-
ମାତ୍ରେ କହିଲେ ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ କବି ଓ ସର୍ବଜ୍ଞ ହେବାକୁ ଇଚ୍ଛା

କରିଅଛନ୍ତି ଦସ୍ୟାବଳି ଏହିପରି ଧରନ୍ତୁ । ଦେବତା ତଥାପି ଚାଲି ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେବା ସମୟରେ ମହାପାତ୍ର ତାଙ୍କ ରୂପକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖନ୍ତି ତ ତାଙ୍କ ସମସ୍ତ ହସ୍ତରେ ଅସ୍ତ୍ର ଧାରଣ କରିଛନ୍ତି ତେଣୁ ପଚାରିଲେ ହେ'ଦେବ ଆପଣଙ୍କର ସମସ୍ତ ହସ୍ତ ଗୁଡ଼ିକରୁ କୌଣସି ହସ୍ତ ଖାଲି ନାହିଁ । "ଯେବେ ନାକରୁ ସିଙ୍ଘାଣି ବାହାରେ ତେବେ ହସ୍ତରେ ପୋଛିବେ ତାହା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତୁ ?" ଦେବତା କବିଙ୍କର ଏକଥା ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ହାସ୍ୟ ସମୁଦ୍ରରେ କଣ୍ଠାଗ୍ର ମଗ୍ନ ହେଲେ ଏବଂ କହିଲେ ତୁ ଗୋଟିଏ ଅସାଧାରଣ କବି ହେବୁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପରିହାସ କରି ପାରିବୁ ତୋର ହାସ୍ୟ ରୂପକ କାବ୍ୟ ରଚନାରେ ତୋତେ କେହି ଜିଣି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହା କହି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେଲେ ।

କବି ଦେବତାଙ୍କର ବର ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଗୃହକୁ ଲେଉଟି ଅଳ୍ପ କବିତାର ପ୍ରଥମାବୃତ୍ତି କଲେ, ଯାହାର ନାମ ହେଉଛି "ହାସ୍ୟ କଲ୍ଲୋଳ" ତାହା ମଧ୍ୟ ଆଜି ଜନସମାଜରେ ଦେଖିବାକୁ ଦୁର୍ଲଭ । କବିଙ୍କର ଜୀବନ ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ନିମିତ୍ତ ଶତଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ରାକ୍ଷସର କବଳରେ ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ ଦରବାରରେ ପରିଚୟ ଓ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ, ନିମିତ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେତେବେଳେ ବିନାୟକ ସିଂହ ନାମକ ଜଣେ ରାଜା ନୟାଗଡ଼ (ନବଦୁର୍ଗରେ) ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ, ସେ ମଧ୍ୟ କବିଙ୍କୁ ଅତି ଆଦର କରୁଥିଲେ, ତେଣୁ କବି ତାଙ୍କ ନାଁରେ ଶ୍ରୀଧର ବିଳାସ (ରାମ ଚରିତ) ଲେଖି ରାଜାଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କରିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ତାହାକୁ ଯତ୍ନ ନ କରିବାରୁ ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଦେଶରେ ଗୃହଅଗଣେ ଅନ୍ୱେଷଣ କଲେ ମଧ୍ୟ ମିଳିବା ସମ୍ଭବପର ହେଉନାହିଁ । ଶ୍ରୀଧର ବିଳାସ ରଚନା ପରେ ଆଉ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କବିତା ମଧ୍ୟ ସେ

ଲେଖିଛନ୍ତି, ଉତ୍କଳର ପ୍ରକୃତପୁତ୍ରଚନ୍ଦ୍ର ସେଥିରୁ ଅନ୍ୟତମ । କବିଙ୍କର ରଚିତ ପ୍ରବନ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଦେଖିଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଉତ୍କଳୀୟ କାବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ତାହାରୁ ଅତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କାବ୍ୟ କେହି-କେହିଲେ ଲେଖି ନାହାନ୍ତି, କାରଣ ସେ କୌଣସି କବିଙ୍କ ଅନୁକରଣ ନକରି ନିଜର ବିଦ୍ୟା ବୁଦ୍ଧି ଓ ବୈଚିତ୍ର୍ୟରେ ଯାହା ଯାହା ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି, ତାହା ସମସ୍ତ କାବ୍ୟ ପ୍ରେମୀ ଅବଶ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି । ସେ ଉତ୍କଳର ସମସ୍ତ କବିଙ୍କୁ ତାଙ୍କ କ୍ଷୁଦ୍ର କବିତାରେ ସମ୍ମାନିତ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଏହି ପଦରୁ ବୋଧଗମ୍ୟ । ପ୍ରବନ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଥମ-ଖଣ୍ଡ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଛନ୍ଦ:— ଉପେନ୍ଦ୍ର ଅଙ୍ଗେ କି ଅମୃତ କର, ଛବି କର୍ତ୍ତାର କବି ଗୁରୁଙ୍କ ।। ଅର୍ଥାତ୍ ଯେତେ କବି ସମସ୍ତେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପାଦକୁ ସାମାନ୍ୟ ପଙ୍କ ସହିତ ତୁଳନା କରିବା ନିହାତି ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ । ଏହାବ୍ୟତୀତ କବିଙ୍କର ଦ୍ୱାରକାନଗରୀ ବର୍ଣ୍ଣନରେ ସେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରାକୃତିକ ଜ୍ଞାନ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିସ୍ଫୁଟ କରାଇବାରେ ମଧ୍ୟ ନ୍ୟୁନତା ପ୍ରକାଶ କରି ନାହାନ୍ତି । ତାହା ଅବଶ୍ୟ ପାଠକ ବୃନ୍ଦଙ୍କର ଅବିଦିତ ନାହିଁ । ବିଦର୍ଭ ନଗରର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାରେ ସେ ମଧ୍ୟ ଅତି କିଛି ନିଜର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖାଇଛନ୍ତି । କବିଙ୍କର ଉକ୍ତ ପ୍ରବନ୍ଧ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ନାମକ କ୍ଷୁଦ୍ର କାବ୍ୟ ପାଠ କଲେ ଜଣାଯାଏ ସେ ଆୟୁର୍ବେଦ, ଜ୍ୟୋତିର୍ବେଦ, ସଙ୍ଗୀତ ଶାସ୍ତ୍ର, ପ୍ରାକୃତିକ, ଜ୍ୟୋତିଷ, ବ୍ୟାକରଣ, ତର୍କ ଛନ୍ଦ, ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ସର୍ବ ଶାସ୍ତ୍ର ବିଶାରଦ ଅଟନ୍ତି ।

ଯାହା ହେଉ କବିଙ୍କର ଜନ୍ମ କଳଙ୍କିତ କଲା କେବଳ ସେହି ଅନାଚାର ବିଷୟ ଏବଂ ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜ ଶକ୍ତି । ଯେବେ ସେ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତେ ଅବା କିଛି ଉତ୍କଳର ସାହିତ୍ୟରେ ଯେ ଗୌରବ ସ୍ଥାପନ କରି ପାରିଥାନ୍ତେ । ଏଥିରେ ଅଣୁମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । କବିଙ୍କର ନନ୍ଦିଦୁର୍ଗ (ନୟାଗଡ଼) ରେ ସମସ୍ତ ସମୟ

ଅଭିବାହିତ କରିବାକୁ ବିଶେଷ ବାଧା ପଡୁଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ଆଠଗଡ (ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗ) ର ରାଜା ଶ୍ରୀ ବାଲୁଙ୍କେଶ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ନିକଟରେ ବହୁ ସମୟ ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଥିଲେ । ସେ ସମୟରୁ ଆଠଗଡରେ ଭକ୍ତକବି ଶିରୋମଣି ବଳଦେବ ରଥ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବେଳେ ବେଳେ ମଧ୍ୟ ସେ ଯଦୁମଣି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ କବିତା ଆଲୋଚନା ଦେଇ ପରସ୍ପର ହେବାର ଯଦୁମଣି ରହସ୍ୟ ନାମକ ପୁସ୍ତକରେ ପାଠ କରିବାକୁ ମିଳେ ।

କବି ଦିନେ ପୁରୀରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଜଗମୋହନ ମନ୍ଦିରରେ ଲୁଭହୋଇ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର କାଳାଗ୍ନିମୁଖଙ୍କୁ ଗୃହେ ଗୋଟିଏ ବାଳିକ କବିତା ବୋଲିଥିଲେ, ତହିଁର ସାର ମର୍ମ ଏହି ।

ତେଜଶୀଳ ତେଜ ତେଜ ଜୀବନ ହରଣେ ପଟୁତ ଅର୍ପଣ କଲ ତୃଷ୍ଣା ନୋହୁ । ଗମ୍ଭୀର ଜଳେ କୁମ୍ଭୀର ଗଲ ଗ୍ରହଣେ ଗଜେନ୍ଦ୍ର ରକ୍ଷାକଲ ଦୟା ବହୁ ହେ, ନୀଳାଚଳ କଳାବର ସତେକି ଏମିଛି, ନେଲ ଯାହା ଦେଲ ତାହା ଏଥିକୁ କିପାଇଁ ମହା ଦାତା-ପଣେ ପତାକା ବାନ୍ଧିଛ ! ୧ ।

ଦଳି ବଳିସ୍ତୁ ବଳିକି ଅକଳିତ ଛଭୂତନ୍ତ୍ର କଳାତ ଢରଟେର ଭରିଥିଲ । ନ ମାନି କର ରଙ୍କାକୁ ଅକିଞ୍ଚନ ସୁଦାମାକୁ ବିପୁଳ ସମ୍ପଦେ ପଣ୍ଡି ଦେଲ ହେ, ନୀଳାଚଳ କଳାବର ସତେକି ଏମିଛି ।୨।

ଗୋକୁଳ ଭଲ ଧଇଛ ଗଉରାଙ୍ଗୀଙ୍କ ମହତ୍ତ୍ୱ ନେଇଥିବା ସକାଶରୁ କରି । ଦ୍ରୁପଦ ନୃପ ନନ୍ଦନା ମହତ୍ତ୍ୱ ହତ ବେଦନା ବିନାଶନେ ଦେଲ ଧର୍ମ୍ମଲକ୍ଷ୍ମୀ ହେ । ନୀଳାଚଳ ସତେକି ଏମିଛୁ ।୩।

କବି ଏହିପରି ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଚତୁଷ୍ପଦ ଓ ଜଣାଣ ପ୍ରଭୃତି ଲେଖିଛନ୍ତି, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ହନ୍ତର ବଳେଲବାର ବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ଲେଖିଥିବାରୁ ବଡ଼ତ ହେଲା । ଇତି ।

ପ୍ରକାଶକ —

ପ୍ରଥମ ବିଳାସ

କଳିଂଗାନାଂ ନୃପାଣାଂ ଭଳିପଲ ମଥନଂ ଶୀବନ ରକ୍ଷଣାନାଂ,
ପାତଥଧ୍ୟଂ ଜନ୍ମଭୂମେଷ୍ୱ ସୁପଧ ପଦମଦ-ପ୍ରାପ୍ତଯେ ପ୍ରଥ୍ମିତଷ୍ୟ ।
ଦିବ୍ୟାପ ସ୍ଥାନମେଷ୍ଟ ଜିଗଧୃତ ବଚସଂ ପାବନଂ ପାବନାନାଂ
ଯାକ୍ତଂ ଧର୍ମ ଦ୍ରୁମାନ୍ତ ପ୍ରଭୁବନ୍ଧୁ ଭକ୍ତା ଭୂଷଯେ ସ୍ନାନାୟ ॥

([illegible] — ଘମତଭଗୀ)

ବଡ଼ଧ ରଜ୍ଅମୃତା ନନ୍ଦ[illegible]ଧର ଶପୂନ,
ନିର୍ଜରୀ [illegible] ବିନାଶନ ଷଣ୍ଟ ଢର ଧାଳନ । ୧ ।
ଗର୍ଭସ୍ଥ ଦଶାଏ ବକ୍ଷ୍ଟର [illegible] ତପ୍ତ ଭୂସ୍ତର,
ରଙ୍କବେଶୀ ଶଙ୍କି ବାହନ ଭ୍ରାନ୍ତ ଅଗ୍ନି ସଂଧାର । ୨ ।
ଅର୍କବଂଶ ଦ୍ୱୋତ୍ର ଜଭ୍ରମ ଭର୍ଗ ଖକ କ୍ରମର,
ବାଲାର୍କ ନନ୍ଦନ ଅଭିରେ ନାସ କର ଶଙ୍କର । ୩ ।
ହୃଦ୍ରା ନାସିକା ହୃତ୍କୁ ଧର ଧର ଅନ୍ତନେ,
ଦ୍ୱିଜ ବିଭୂଷଣ ମଉଳ ଦେଖ ବପି ସଧନେ । ୪ ।
ଅଷ୍ଟନେନ ପାଣି ଅଯୁଧ ଦୁର୍ଦ୍ଧାତାର ବଳୁଧେ,
ତ୍ରିକ ହ୍ରଦ ନଗଅଣାଇ ମେଲ ଅର୍ଣ୍ଣବ ମଧ୍ୟ । ୫ ।
କନ୍ଦର୍ପ ଦର୍ପାସ୍ତ୍ର ତନୁଜ କନ୍ୟେ ବଜାସ୍ତୁ ଜନ,
ମସୃତ ଦୈତ୍ୟ ସୂତାପଞ୍ଚକ ବୃନ୍ଦାଗରେ ଝଙ୍କାର । ୬ ।
ଷଡ଼ପଦ ବାହନ [illegible] ସୁତା ପତି ଅନନ୍ତ
ସଦୈତ୍ୟ [illegible] ସନ୍ଧାନେ ଦେଖ ବପି ନନ୍ଦନା । ୭ ।

ହୟମୂର୍ତ୍ତିପ୍ରିତ ଭୂବଣ୍ଡ ଅନୁକ୍ଷବେ ସ୍ତୁତତ,
ବିମାନେ ବୀମାର୍ଗେ ଚଳିଲେ ସଢଙ୍କୁ ପରପ୍ୟନ୍ତ । ୮ ।
ବାମପାଶେ ବାମା ଦେଖିଣ ଅଭିରେଣତ ହୋଇଲ,
ସବେଇନ୍ଦ୍ର ହୋଇଲ ରାଜ୍ୟକୁ ପ୍ରତିପାଳନ କଲ । ୯ ।
କଲ୍ପି ବଲ୍ପି ଟେଟେ କଲ୍ପିଲ ଶିଳ୍ପି ହାର ଙ୍କୁମର
ତଡ଼ଲ୍ଲବପି ଢଟଲ୍ଲ ଭଜଲ ଦୁଃଖ ନଗଲ ପାଇ । ୧୦ ।
ଅଚେ ସୀତାଧବ ମୋଖେଦ ବାତେରେ ହର ହୁପାରତ,
ହୟଗ୍ରୀବ ହେଦ ଚରିଣ ପଦୁଷ୍ଠି ରଚନ । ୧୧ ।

୧- ରଥାମ୍ବୁଧା ପଡ—ସ୍ପଃ, ଧଗଧର—ଅଲକ୍ଷ, ନିର୍ଜର—ଦେବତା, ପର—ଶତ୍ରୁ (ଦେବତାମାନଙ୍କର ଶତ୍ରୁ) ସ୍ତଷ୍ଟ ବିନାଶନ—ବିନେଶପରେ ସଂହାର (ଅସୁର ହିନାଶକାରୀ) ରତ୍ନ । ହନ୍ତ—ସାଧୁଜନ, । ୨- ଗରପୁଦଣା—କବଦଣା, ରୀସ୍ତ—ରାଜ୍ୟ କଷ୍ଟ—ଦୁଃଖ, ଦୁସ୍ତର—ଦୂର, ଚକ୍ର—ସୁଦର୍ଶନ, ଶକ୍ରବାହନ-ଭ୍ରାଥଅଗ୍ର—ଇନ୍ଦ୍ରବାହନଐରାବତ ଭ୍ରାଥ ପୁଷ୍ପଦନ୍ତହସ୍ତୀର ଶତ୍ରୁ କୁମ୍ଭୀର ସଂହାର—ବିନାଶ । ୩- ଅର୍କ—ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଉଦ୍ଭବ—ଜାତ, ଶକ୍ରକୁମର—ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର(ବାଳି) ବାଳାର୍କନନ୍ଦନ—ସୂର୍ଯ୍ୟନନ୍ଦନ ସୁଗ୍ରୀବ ଅର୍ତ୍ତିରେ—ଦୁଃଖରେ, ହରଦ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ, ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ବାଳି, ହରଙ୍କୁ-ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କୁ, ହର—ରାମ, ହରିଆସନେ—ସିଂହାସନେ, ହର—ମର୍କଟ, ଭୂଷଣ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ସଘନେ—ଏକନିଷ୍ଠରେ । ୪ ।

୫ମ ପଦ । ଅବ୍ଜଜେନ ପାଣି ଅସ୍ତୁଧ ଦୁହିତା—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ଧାରଣ ଅସ୍ତ୍ର ବେଦର ଦୁହିତା ବେଦମନ୍ତ୍ରୀ (ସୀତା), ବିରୁଧେ—

ସୀତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ରାବଣର ବିନାଶ କାରଣେ, ହରି— ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ହରି—ମର୍କଟ, ନଗ—ପର୍ବତ, ଅର୍ଣ୍ଣବ—ସମୁଦ୍ର ।

୬- କନ୍ଦର୍ପଦର୍ପାପହାନୁଜ— ଶିବପୁତ୍ର ହନୁମାନ, ମଧୁଦୈତ୍ୟ-ସୁତା ପତି—ମନ୍ଦୋଦରୀର ସ୍ୱାମୀ (ରାବଣ) ।

୭- ଷଟ୍‌ପଦ--ଭ୍ରମର, ବାହନ—ପଦ୍ମ, ବାହନ—ଜଳ; ଜଳସୁତା—କୁମୁଦ, କୁମୁଦପ୍ରୀତ--ଚନ୍ଦ୍ର, (ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ସୀତା) ସର୍ବୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ--ସୁ ଶ୍ରୀବାଦୀ ସହିତେ ସମ୍ମିଳନ--ରଥରେ, ଏଷିନନ୍ଦନୀ-ସୀତା । ୮- ପଯ୍ୟୂମୂର୍ତ୍ତି--ଜଳପର୍ଣ୍ଣି, କ୍ଷିତି--ଅବା, ଭୂଙ୍ଗେନ୍ଦ୍ର—ମହୀନ୍ଦ୍ର ଅନୁଜ--ସାନଭାଇ, ପ୍ରଦତ୍ତ--ଦାନ, ବିମାନର୍ଗ—ଆକାଶପଥେ, ସରଜୁ- ନଦୀ ବିଶେଷ । ୯- ବାମା — ସ୍ତ୍ରୀ, ଗଜେନ୍ଦ୍ର--ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ୧୦- କଳିଙ୍ଗ--ଚନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର, କଳିଙ୍ଗ--ବନ୍ଧୁକ ଶିଳ୍ପୀକାର କୁମର--ଜାନକୀ ନ ପୁଣି (ଚନ୍ଦ୍ରମଣି) ତଳ୍ପ--ଶଯ୍ୟାରେ କଳ୍ପ--ଅଗଣିତସମୟ, ଦୁଃଖ--ଦୁଃଖ । ୧୧- ସୀତାଧବ--ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଖେଦ--କଷ୍ଟ, ମୋଚନ--ବିନାଶ, ହୟଗ୍ରୀବ--ଭକ୍ତଙ୍କ ଅସାଧ୍ୟ-ଦେବତା, ରଚନ--ନିର୍ମିତ ।

— —

ବାଳିବଧ

ରାଗ—ଭାମୋଦୀ

ସଲକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ହେଙ୍ଗେଦେଖି ସୁଲକ୍ଷଣ ଗମ୍ଭୀ ଲକ୍ଷଣ୍ଣେ ବିଦେହ ଲକ୍ଷ୍ୟ,
ହା ହା ମୋ ସୀତାମୃତାଧରୀ ଦେଲ୍ଲକି ଚିନ୍ତା ଧାତାଲିଖନ ହେଲ୍ଲ
ବହୁ ରେ, ସୁକେଶୀଭଙ୍ଗୀ, କେତେ ବନ ଭାଙ୍ଗୁରେ ନବୀନା,
ଅଉ ମୋ ଭାମିନୀ ନାହିଁ ନାଗଭବନୀ ଭାବଯୋଗେ ଭାବ ଭାବ
ନିରତେ କେଜାଲ୍ଲ ଦେଖି ଭାମିନୀ ରେ। ସୁକେଶୀଭଙ୍ଗୀ ।୧।

ଦୈଶତ ଦଶାରେ ଜଣ ଜାବ୍ର । ଭାଳି ଭଳୟ୍ୟଂପ୍ରିଣ ବାର୍ତ୍ତା ହେଲେ
ସେଇଣ ରଳିବ ଲଣ ଜଣ ଶୀଘ୍ର ସେ ।୧୧।

ଭ୍ରମର ହେମଗାନ ରେଖା ସେନା ସଙ୍ଗ ଦ୍ରୁଚାରବ ପୁରଗତ
ସହେଁ ସରଣୀମଧ୍ୟ ଲାଳ ଭାଳି ଶବଦ ଶୁଣି ପ୍ରହାନ୍ତ ରଘୁ ... ବନ୍ଧୁ
କିଂଶୁକ, ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ କର୍ଣ୍ଣଙ୍କ ବାସ
ଦ୍ରୁ[illegible] ଇନ୍ଦ୍ରଜର ଶତଶତ, ବାରବାର ଭାରୁଣୀ ବାରବାର ବୃନ୍ଦ
ସେଣୁ ଅଛଇଁ ତାଙ୍କ ପାଶ ସେ ।୧୨।

ହ[illegible] ହରିଦ୍ୱାରରେ ହରଷେ ହରସରେ ହରଅନଙ୍ଗ ଧନୁ ମିଳି
ସ[illegible] ରଞ୍ଜ ଗୁଡ଼ ଶୁଣି ଦନ୍ତରଗଡ଼ ଝଂପରେ ଧପଟି ସେ ଭାଲି ନୃତ୍ୟ
ପାଶେ ମିଳି, ମାଇଲି ଭଲ୍ଲୁକ ଚୋଳି
ବ[illegible]ରଇତ ନକୁଳ, ଗଙ୍ଗା ତଳି ବାଲାଙ୍ଗୀ ପଳାଏ ମୃତ ହେଲା
ରୁଷ୍ୟମୂକରେ ଯାଇ ମିଳି ସେ ।୧୩।

ଭଣାରିଣୀ ନପାଇ ଅନ୍ୟ ବଳରେ ଯାଇ କାକୁସ୍ଥେ ମହାସତ୍ତ୍ୱପାଇ
ଦମ୍ଭକୁମ୍ଭ ଅଞ୍ଜନ ମୃଗ ସମ୍ଭବ ସେନା ହୋଇଛନ୍ତି ଅତି ଦୀନ ସେହୁ ସେ
ବୀରସିଂହ, ସୁମନେ ଗନ୍ଧନ ତଷଣେ
ଖୋଜି ଭେଟିଲେ କନ୍ଥୁଯଣେ, କୁଞ୍ଜରେ ମିଳିଗଲେ ବଳବାହୁ ହେ
ମାନେ ରଘୁଲେ ତଳ ଅଙ୍ଗ କ୍ଷଣେ ସେ ।୧୪।

ସ୍ୱାର୍ଥେ ବ୍ୟର୍ଥେ ଅନର୍ଥେ ନମସ୍ୱଅ ପଦାର୍ଥେ ନୃପନାଥରେ ନାହିଁ ଅଣ
ବୋଲି ସପବ ବେଗ ଭ୍ରମ କର୍ମା ଉଦ୍ବେଗ ତୁରଗ ଲ୍ୱଧବେଙ୍କ ଯଶ ହେ
ଶିକ୍ଷାସ୍ୱାନ, ଏକଙ୍କଡ଼ାନ ହେ ମଇନ
ଏଣୁ ନିମାର ଭଙ୍କ ପନ, ସ୍ୱର୍ଥ ବଶରେ ଧୀରେ ମାଲ୍ୟ ଅର୍ପି ବାନ୍ଧିରେ
ଧୀର ପ୍ରବର ବୋଲାଗ୍ରତ । ୧୫ ।

ଝିଲୀ ପ୍ରବଳ ବଳ ହେଳ ପ୍ରବର କୁଳ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ ତୋଳି କୀଡା ମେଳ
ସଦାଗତ ଗତିରେ ଧାଇଁ ଯାଇ ଧାଇଁଲେ ଭୀତିଲେଶୀ ନିଦ୍ରା ଭି ପ୍ରବଳ ତପ
ବାରଣାସ୍ତ୍ର, ଦ୍ୱାରେ ଗର୍ଜି ତର୍ଜି ନେମିତ୍ତ
ଝଟିଲ ରଜ୍ଜୁ ପତନରେ, ଭାସ୍ୱତ ଶୃଙ୍ଗରେ ବାଜି, ଅନ୍ତ୍ରୀଗଣେ
ଯେତେ ଯାଉଁଶ ମିଳ ସେ ଖରେ । ୧୬ ।
ଦନ୍ତୀଙ୍କ ଦନ୍ତୀ ପାଥ ବେଣୀ ବଳୀ ସୁଦନ୍ତ ସ୍ଥିତ ପତନ[illegible] ଭାରେ
ସ୍ଥିତ ଦୂସ୍ଥାତାପତ ତୀବ୍ର ବେଗରେ ଶୃଙ୍ଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟାଣି ବିସ୍ଫୁଟେ ସେ
ବନ୍ଦୁସ୍ତେ, ଭାଜି ବାଜିଲା ଧାଇଁ ହୁଟେ
ବାଳି ବଳାସ୍ତୁ ପଡ଼େ କଟେଷ୍ଟ, ଦାଶରଥି ଜାହ୍ନବ ସୁଲକ୍ଷଣି[illegible]ଦନାଶ
ତାହାର ମନର ଭଗୃତେ । ୧୭ ।
ନାକଶ୍ରେଷ୍ଠ ନନ୍ଦନ କଟିକ୍ଷ କାପାଇଁ ପୁଣି ହୁଙ୍କାର ହରନେ[illegible]ପ୍ରାଣ
କପଟ ପଦ୍ମରୂପ ହେବ ତୋର ପ୍ରକାଶ ମିନାସ୍ତ୍ର ବୋଲି ମା[illegible]ତ୍ରି ସେ
ବଧିଲଇଁ, ଧରଣୀ ହସିତ ରଚଣ
ନେଇଛନ୍ତି ସେ ଅଣି ତେଦେବେଶ, କାଷ୍ଠନେଷ ପ୍ରକାଶ ସେ ଭାସେଁ ହେବ
କ୍ଲେଶ ଭବନ୍ତ ତହୁଁ ରଘୁରାଣ । ୧୮ ।
ଶଲ୍ୟକାତ ବିଶଲ୍ୟ ଶଲ୍ୟହେବ ବିଶଲ୍ୟ ବୈକୁଣ୍ଠ ବଇକୁଣ୍ଠେ ଯିବ-
ଏତେବେଳେ ସେ ମହି ମହୀନ୍ଦ୍ର ଉଙ୍କ, ମହୀ ତାର ପ୍ରବେଶ ଦର ଭାବ ସେ
ରଘୁ[illegible]ମେ, ବହିଲ ଶାପ ବହି ତପ
ମଧୁରେ ପ୍ରବୋଧି ଶ୍ରୀରାମ, ଅକ୍ରୁମର ଅଙ୍କ ମଣ୍ଡ ହୋଇ ନିଶଙ୍କ
ସତୀ ବୋଲଇ ଧର୍ମ ଧାମ ସେ । ୧୯ ।
ଶକନନ୍ଦନ ଦେହ ଦହି ହୋଇ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରେତକିଣ୍ଡାଦି ଭର୍ତ୍ତି ସେସ
ହର ହରିପଦରେ ବସାଇ ଆନନ୍ଦରେ ଶ୍ରୀରାମ ହୋଇଲେ ହୃଷ୍ଟ ସେ
ସୁବର୍ଣ୍ଣ, ପଦରେ ବାଳର ଅମୃତ
ତାହାର ସୁରେଖ କପିରାଜ, ପ୍ରଚଣ୍ଡ ବାଲ୍ମୀଶେଷ ଜାଣି [illegible]

ସଙ୍ଗତେ ଦେଲାଣ ଅନୁଜ୍ଞା । ୨୦ ।
ଶିଂଗର ଶିଂଖପାଇ ପବଶାଳ ଭଷ୍ମଛ ବରଷା ବର୍ଷିଲ ସେ ଦେଖ
ସଲକ୍ଷଣ ଲକ୍ଷ୍ମଣେ ଭୂଷାନ୍ତ ବହୁଷଟେ ଗର୍ଜମ୍ପର୍ଶ ଯେମନ୍ତ ଗ୍ୟାନ ତେ
ଯୁକ୍ତପଦ, ବଷୟା ବଷଲ୍କୁ ଏ ଗତ
ସ୍ବସ୍ତି ହୃଦୟେ ବୀରଭଦ୍ର, ବିଶ୍ୱଧୀରବର ଶ୍ରୀ ନବଦୁର୍ଗେଶ୍ବର ଶାନ୍ତ
ରଚିତ କଲେ ପଦ । ୨୧ ।

୧ମପଦ ସଲକ୍ଷଣ—ଉତ୍ତମଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ—ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସାନଭାଇ, ସୁଷଣ—ଶୁଭମୂର୍ତ୍ତି, ଈକ୍ଷଣ—ଚକ୍ଷୁ, ସ୍ମୀଦ୍ଧାମୃଦ୍ଧା-ଶ୍ରୀ—ତେଜ ସହିତ ଅମୃତଅଂଶୁ, ଧାତା—ବ୍ରହ୍ମା, ବହ—ଆନ, ସ୍ନେହୀଅଙ୍ଗୀ—ଉତ୍ତମଶୋଭାଅଙ୍ଗଯାହାର, ନଗୀନା—ନୂତନବୟସୀ ଯୁବତୀ, ଭାବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ, ଭାବ—ପ୍ରୀତି, ନିରତେ—ସର୍ବୁଦାସମୃତେ

୨ୟପଦ ଋଷି—ମୁନିବେଶଧାରୀ ରାମ, ଋଷିବମାଜ୍ଞା—ଋଷିମାନଙ୍କ ଷଯ ଦୋଚ୍ଛର ଢବପାରେ (ଦାରା), ଅଦ୍ରି—ପର୍ବତ ଋଷ୍ୟମୂକଃ—ଉଦ୍ପ୍ରସ୍ଥ ତାଳ କର୍ଣ୍ଣାଦ୍ଧ—ସାନଭାଇ ସୁଗ୍ରୀବ, କୁଟ୍ଟ—ହୁଂକାରେ ଡିଠିଲ—ଚୋଟେରେ, ଶୁକ୍ଳନନ୍ଦୀ—ହନୁମାନ ସୁଷେଣ, ଜମ୍ବୁବ ଓ ନୀଳ, ନଭଶ୍ଚାତ୍ମଜ—ହନୁମାନ, ରବିର-ଅମ୍ବଜ—ସୁଗ୍ରୀବ, ମାର୍ଗେ—ପଥେ, ମାର୍ଗଣ—ଶର, ବଟୁରୂପେ—ଛଦ୍ମ ବେଶରେ, ଦ୍ୱିଜ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ।

୩ୟପଦ ଅର୍କପୁତ୍ର—ସୁଗ୍ରୀବ, ଉକ୍ତ—କହିବା, ମାରୁତି—ହନୁମାନ—ବେଦଅଧ୍ୟନ ରୂପ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପ, ବନେ—ବନରେ, ରାମ—ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଚଳିବେ—ଶୀଘ୍ରେ, ତପଶୀଳ—ତପିଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଭାଲ—ମୁଣ୍ଡ, ଜଟାମୁକୁଟ—ଶିର ଭୂଷଣ, ଚଳେ—ବୃଷବଲ୍କଳ, ଛଦ୍ମବେଷ୍ଟ—ଛପଟ ।

୪ ପଦ । ପିନାକଅଙ୍ଗ--ଶିବଧନୁଭଗ୍ନକାରୀ (ରାମଚନ୍ଦ୍ର)
କୋଶଳନୃପ--ଅଯୋଧ୍ୟାଦେଶ ରାଜା, ଦଶରଥ ଜ—ଦଶରଥ-
ରାଜାଙ୍କଠାରୁଜାତ. ବୈଦେହୀ—ସୀତାଜନନୀ, ଛଳରେ--କପଟରେ
ଭୂସୁରେଶ--ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଦୁର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡମଣ୍ଡନ--ରାକ୍ଷସଙ୍କରରାଜା ରାବଣ
ଜନ୍ମବନ୍ଦ—ଅଙ୍ଗ, ବଦଭଞ୍ଜନ—ଦେବଗୁରୁପଦାନନ; ବାମାଙ୍ଗୀ--ସ୍ତ୍ରୀ
୫ ପଦ । କପୀଶ-ଚିହ୍ନି-ଶ୍ରେଷ୍ଠ (ହନୁମାନ) ମସ୍ତକେ-ମୁଣ୍ଡରେ, ନ୍ୟସ୍ତ-
ରଖି, ଝଟକ—ତେଜସ୍ୱାନ, ବରିଷ୍ଠ—ଉନ୍ନତ, କୂଟ---ଶିର-
ଭୂଷଣ, ବାଟକ—ଯୁବା, ବିଧାତା--ବ୍ରହ୍ମା, ଦତ୍ତ--ଦାନ୍ତ ଉରଣୀଜ--
ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର (ସୁଗ୍ରୀବ) ଚରଣ—ଜାଙ୍ଘି ନାସ୍ତିକ ଉପଯୁକ୍ତ
ବ୍ୟସ୍ତେ—ଦୁଃଖେ; ବନେ—ଶୀଘ୍ର କପୀଶ—ମର୍କଟଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁଗ୍ରୀବ,
ବାର୍ତ୍ତା—ଖବର, ପଥେ—ରସ୍ତାରେ ।

୬ ପଦ ସଦାଗତ ମନ୍ତ୍ରଜ—ଧାବନ୍ତ ପୁଅ (ହନୁମାନ) ଅନ୍ୟ-
ମଙ୍କରସୁତ—ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର (ସୁଗ୍ରୀବ) ସୁରଙ୍ଗ—ରଙ୍ଗଲ ପାଣି—ହସ୍ତ
ନ୍ୟସ୍ତେ—ରଖି, ମର୍କଟେଶ—ମର୍କଟମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଷ୍ଠ (ସୁଗ୍ରୀବ)
ଭୂଷଣ—ଅଳଙ୍କାର, ପ୍ରଦାନ—ଦେଇଥନ୍ତେ, ବିଚକ୍ଷଣ—ରାମଚନ୍ଦ୍ର,
ଲକ୍ଷତେ—ଚକ୍ଷୁରେ, ଦେଖୁଥଣେ—ଦେଖିଲାପରେ, କ୍ଳେଶ-ଦୁଃଖ
ପ୍ରବୋଧ—ଶାନ୍ତ ।

୭-ପଦ କ୍ଳେଶୀ—ଦୁଃଖୀ ଧାତା—ବ୍ରହ୍ମା ରାଷ୍ଟ୍ରଜନ୍ମ ଜାନକୀ
ରାଜପୁତ୍ର ଓ ରାଜାର ପାନଭାଇ, ପତ୍ନୀ—ଭାର୍ଯ୍ୟା, ହରି—ସ୍ୱଦଣ୍ଡ
ଦ୍ଧ କି, ହରନାଏ—ହରଣକର ନାଏ, ଏକ—ରେକ, ବନାଯୁକ —
ନାଯୁକଶୂନ୍ୟ, ବନାଯୁକରେ—ପୃଥିବୀରେ, କେ ନାଯୁକ କେ ରାଜା
ପ୍ରପଞ୍ଚ—ସଂସାର, ଉଦ୍ଭବ—ଜାତ, ପାଣିକଣାସୁକ—ଧନୁହସ୍ତ-
(ରାମଚନ୍ଦ୍ର)

୮-ପଦ ଅତି—ଅକୁଳ; କଳିନ—କାଟିବା; ନଷ୍ଟ ନ—

ଚିନ୍ତାକ୍ରାନ୍ତ, ଗ୍ରୀବ—ଗଳଦେଶ, ଉଦ୍‌ବେଗ—ଚଞ୍ଚଳ, ଧର୍ଷଣ—
କଠିନ, ଶକ୍ରନନ୍ଦନ—ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର (ବାଳି) ବଳଗର୍ବରେ—ବଳଅଭିମାନ
ରେ, ବେଧା—ବ୍ରହ୍ମା, ବିଧାନ—ନିପୁଣ, ପଲ୍ଲବ—ଅଙ୍ଗୁଳି, ପ୍ରାବର୍ମେ-
ବଳରେ ।

୯-ପଦ ଭୋଳ—ବିହ୍ୱଳ, ଭୂଧର—ପୃଥ୍ୱୀଧର, ଜବ—ଶୀଘ୍ର
ବଳୀର—ତୈଳୋକ୍ୟନବଜପୁତ୍ର ବଳୀବଜାର, ଖର୍ବକଲେ—ଛୋଟ-
କଲେ, ବ୍ୟଗ୍ର—ଚଞ୍ଚଳରେ ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ—ଆକାଶ, ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡଜା—
(ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର ସୁଗ୍ରୀବ) ମନ୍ତ୍ର—ମନ, ଖରମାଳି—ସୂର୍ଯ୍ୟ, କର—କିରଣ
[illegible]—ସରମ୍ଭାନ ।

୧୦-ପଦ କଳଜପତ୍ରି ସୁତ—ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର (ସୁଗ୍ରୀବ) ସିନ୍ଧୁ ବୃଷ-
[illegible] ଗଛ ବା ଶପ୍ରଶାଳ, ପବନାଶୀ—ପବନଭକ୍ଷଣକାରୀ ସର୍ପ
[illegible]—ଛନ୍ଦାଚ୍ଛନ୍ଦ, ବାତଛଦ—ଅଳଗା, ଚ୍ଛେଦ—କାଟି, ବୀର-
ବର୍ମ—ବୀରବଳରେ. ପ୍ରାବର୍ମ—ବଳବାନ, କେସରୀ—କେଶରୀ-
ସମାନ ନୁହନ୍ତି, କେଶରୀ—ସିଂହ, ଭୁଜଙ୍ଗ—ସର୍ପ, ଗତିଭୂଷା—
ଗମନଭୂଷଣ (ପାଦ) ଛନ୍ଦଚ୍ଛେଦ—ଛନ୍ଦାଚ୍ଛନ୍ଦ ଗୁଡ଼, ମନୀଷା—ସିଧା
ତୀର—ଶର, ଭୀମ—ଭୟାନକ ।

୧୧ପଦ ରବିସୁତ—ସୁଗ୍ରୀବ ଭାବିତ—ଚିନ୍ତାକର,
ରକ୍ଷ—ମର୍କଟ, ଅରି—ଶତ୍ରୁ, ଉଷତ—ଆନନ୍ଦ, ବୀରଇନ୍ଦ୍ର—
ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ (ରାମଚନ୍ଦ୍ର) ଅଗ୍ରଜ—ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତା, ବ୍ୟଗ୍ର—ଚଞ୍ଚଳ,
ଶେଷଦଶା - ପ୍ରାଣାନ୍ତକଦଶା, ତୀବ୍ର - ଘୋର, ବଳୀ - ସ୍ତ୍ରୀ,
ଈଶ - ରାଜା ।

୧୨ପଦ ଘନଦ—ମେଘ, ହେମ—ସୁନା, ଗାତ୍ର-ଦେହ,
ଅଭ୍ରବାହନସୁତ-ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର (ସୁଗ୍ରୀବ) ଗଳ-ଗିବା. ଧରେ-
[illegible]ଶୀରେ, ସରଣୀ-ଗିବାବସ୍ତ୍ରା, କାଂଶଧ୍ୱଜ-ମର୍କଟରାଜା-

ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ-ପଞ୍ଚବର୍ଣ୍ଣ ନାମକ ଋଷି, ମନ୍ଦ-ମୂର୍ଖ, ବୃଦ୍ଧି-ବାଡ଼, ଘୋର ଘୋର-ବୃଂହ ବୃଂହ, ବାରସ୍ତ୍ରୀ-ବେଶ୍ୟା, ବାରବାର-ଥରକୁଥର (ପୁନଃପୁନ) ।

୧୩ପଦ ହରି-ମର୍କଟ (ସୁଗ୍ରୀବ) ହରିଦ୍ୱାର-ସିଂହଦ୍ୱାର ହରି-ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ହର ଅନୁଜ-ସାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟରେ (ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ବିପଦେ-ରକ୍ଷାରେ, ଥପନ୍ତି-ଧାଇଁ ଆସି, ବୋଲିକ ବାହାରେ, ଭାଗ୍ୟ-ଭାଗ୍ୟଶୂନ୍ୟ (ସୁଗ୍ରୀବ), ମୃତଦେହ-ମୃତବାମନେଙ୍କର; ଋଷ୍ୟମୂକ-ପର୍ବତଶେଷ ।

୧୪ପଦ ବଣା-ଭୁଲ୍, ଠଣା-ରହିବାସ୍ଥାନ, କାକୁସ୍ଥ-ଭାବରେ, ନାସ୍ତି-ଭୟ, ଦମ୍ଭକୁ-ଭଞ୍ଜନ-ଦମ୍ଭକୁ ଭଲପଣରେ ଭାଙ୍ଗିବା, ମୃତସମ୍ଭବ-ମହାପଦ, ଧାନ-ଦୁଃଖି, ଧୃତିସିଦ୍ଧି-ସଂଖ୍ୟାନ୍ଦ, ଶୁମନେ-ଆନନ୍ଦରେ, କଣ୍ଠୁଥରେ-କେତେଭଳସମ୍ପୃକ୍ତରେ, ଟୁଲେ-ତଟରେ, କ୍ଷଣେ-ଥରେ ।

୧୫ପଦ ସ୍ୱାର୍ଥେ-ନିଜର ଅଭିଳାଷ ଭରିବାରେ, ବ୍ୟର୍ଥେ-ବିନାଅର୍ଥେ [ବୃଥାରେ] ଅନର୍ଥେ-ବୃଥାରେ, କଦାର୍ଥେ-କଦାପି, ନୃପନାଥରେ-ରାଜପଦରେ, ଆଶ-ଅଭିଳାଷ, ଭାଷ-ବଚନକହିବା, ଉଦ୍ବେଗ-ଚଞ୍ଚଳମନା, "ପ୍ଳବଗ-ବାନର, ଲମ୍ଫରେ-ଉଲ୍ଲାସରେ, ଚିହ୍ନସ୍ଥାନ-ସଂକେତନାସ୍ତି, ଏକାଏଗାମୀ-ଏକା ପରଦେଶ, କଙ୍କପତ୍ର-ଶର, ମାଲ୍ୟ-ପୁଷ୍ପହାର, ବଧିରେ-ବଧାନରେ, ଧୀରପ୍ରବର-ପଣ୍ଡିତଶ୍ରେଷ୍ଠ (ରାମ) କୋଳାଗ୍ରତ-କୋଳତଦ୍ଵିବା ।

୧୬ପଦ ପ୍ରବଳବଳ-ଅତ୍ୟଧିକବଳ, ପ୍ଳବଗକୁଳବଳୀ-ବାନରଶ୍ରେଷ୍ଠ (ସୁଗ୍ରୀବ), ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ-ବ୍ୟାଘ୍ର, ସନ୍ଧ୍ୟାଗତ-ପବନ, ଗତଚର-ଗମନଠାରେ, ଖ୍ୟ ତେଜ-ଭୟଗ୍ରସ୍ତ, ନିର୍ଭୀତ-ଭୟଶୂନ୍ୟ, କୃଶଗ୍ରୀବାରେ-ସିଂହଦ୍ୱାରରେ, ଜାତିପକ୍ଷତା-ଗର୍ଜନ୍ତ (ବାଳୀ)

ନାଗଁ-ବାଜବାମାନଙ୍କ, ଶ୍ରୁତ-କର୍ଣ୍ଣ, ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ-ଆକାଶ, ଗହେରା-ରଞ୍ଜିଲେ ।

୧୭ପଦ ଦନ୍ତୀ—ହସ୍ତୀ, ବେନାଙ୍ଗଲୀ—ଦୁଇବୀର, କ୍ଷିତି—ବସୁଧା, କ୍ଷିତି ଦୁହିତା ପତି—ପୃଥିବୀ ଝିଅର ପତି (ରାମଚନ୍ଦ୍ର) ଗାତ୍ର—ଅଭଣଯୁ, ଶ୍ରୁତି-କର୍ଣ୍ଣ, ବଷ ଗୁଡ, ପୃଷ୍ଠେ-ପିଠିରେ ତାକ୍ଷ-ବାଣ, ଦଶରଥ ନନ୍ଦନ-ଦଶରଥଙ୍କ ପୁତ୍ର (ରାମଚନ୍ଦ୍ର) ସୁଲକ୍ଷଣ-ଉତ୍ତମ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ।

୧୮ପଦ ନାକଶ୍ରେଷ୍ଠ ନନ୍ଦନ-ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର (ବାଲି), ହରର-ମର୍କଟ, ହରନେଇ-ହରଣକରିନେଇ, ପୌରୁଷ-ପରାକ୍ରମ, ମିତ୍ରାମିତ୍ରର ଶତ୍ରୁ, ଧରଣୀ-ଭୂମି, କପିକେତ-କପିଙ୍କର ରାଜା, (ବାଲି), କ୍ଲେଶ-ଦୁଃଖ ବା କଷ୍ଟ, ରଘୁବଂଶ-ରାମଚନ୍ଦ୍ର ।

୧୯ପଦ ଶଲ୍ୟ-ଶରମୁନ... ଶଲ୍ୟ-ଔଷଧ ବିଶେଷ, ବୈକୁଣ୍ଠ, ବିଷ୍ଣୁପୁର, ବଇକୁଣ୍ଠେ-ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ, ମଦ୍ରପତ୍ନୀନ୍ଦ୍ର-ରାଜା, ମହୀ-ପୃଥିବୀ, ଦର-ଭୟ, ତମ-କୋପ, ଅର୍କକୁମର-ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର, (ସୁଗ୍ରୀବ) ନିଶଙ୍କ-ଆଶଙ୍କାରହିତ, ଧରାଧାମେ-ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ।

୨୦ପଦ ଶକ୍ରନନ୍ଦନ-ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର (ବାଲି), ଦହ-ଦହନକର, ଉତ୍ପାତ-ଅନର୍ଥ ଜନିତ, ହରି-ବାନର, ହରିପଦ ରାଜପଦ, ବାଳିର ଆତ୍ମଜ-ବାଳିରାଜାର ପୁତ୍ର ଅଙ୍ଗଦ, କପିରାଜ-ସୁଗ୍ରୀବ, ପ୍ରଚଣ୍ଡକାଳ-ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ, ଅନୁଜ-ସାନଭାଇ ।

୨୧ପଦ ଶିଖରୀଶିଖେ-ପର୍ବତ ଉପରେ, ପର୍ଣ୍ଣଶାଳ-ପତ୍ରର କୁଟିର, ସୁଲକ୍ଷଣ-ଉତ୍ତମ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ (ରାମଚନ୍ଦ୍ର), ବହୁକ୍ଷଣେ-ଅନେକ ସମୟରେ, ଗଜମୂର୍ଖ—ଅଜ୍ଞାନ, ସ୍ୱଗ୍ନ-ଦୁଇ, ବୀରଭଦ୍ର-ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନବଦୁର୍ଗେଶ୍ୱର-ନୟାଗଡ଼ ରାଜା (ଇନାୟକଙ୍କ ହେମାନାଥା)

ଘନ—ଶ୍ରେଣି

ଜଳଧର ନୀଳ ବର୍ଣ୍ଣ ଘଡ଼ଙ୍ଗେ ସାନୁକ ଘୋଷଣ
ଗ୍ରୀଷ୍ମାନ୍ତକରେ ଶିଙ୍ଗା ଶିଖେ ରହୁଣ,
ଘନାଘନ ଘନ ଘନ ବସନ୍ତେ ଘଡ଼ ଗର୍ଜନ
ବର୍ଷୋପଲକୁ ବର୍ଜନ କରଇ ପୁଣ ।
ଶାମୁକ ଚପଳ ଅନେକ,
ଅମ୍ବଗଛମୂଳରେ ବିଷକଣ୍ଟ ନାଶିକ । ୧ ।
ଚହିଁଚହିଁ ଚପଳା ଖେଳା ଦିଶେ କଳା ନୀଳ ଧଳା
ଶକ୍ର ଚକ୍ର କୋଦଣ୍ଡ ପ୍ରକଟେ ପଡ଼ିଲା,
ଖରତର ନଦୀ ନଦୀ ହର ବରଗ କେତ୍ୟାଛି
ହର କୁଳ ଝଙ୍କି ପ୍ରକଟି ଘୋଟି ଅଇଲା ।
ଶୁଖି ପୁଷ୍କରେ ପ୍ରଖର,
ଝୁଲ ଅଝୁଲ କେଦାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ରୋତର । ୨ ।
ଜାନିଣ କାନ ହୃଦକ କାମିନୀ ଜନ ନାୟକ
ଦାଢ଼ ଦାଢ଼ ସମ୍ପୁଟେ କଲ ଜମ୍ବୁକ,
ଅହୃତ ଅହୃ ବଂଶକ ଅହୃତ ଅହୃ ବଂଶକ
ଚାମ ଜମାଣ ଅଟ୍ଟିକ ମାରେ ଶାମୁକ,
ବିରହୀ ସେ ବିରହିଣୀଯେ,
ଅଶନ ବସନ ବାସ କଷ୍ଟ ପଶ୍ୱୟେ ।୩।
ଭାଳି ନାଶ ଭାଲୀହୀନ ହେବାକୁ ଅତ ଉତ୍ତଳ
ଗୃହୀ ଅନୁଜ ବଦନ ଏସନ ଭଣି,
ଏକାଳି ଝରଝ ଝଝ ଘଟ ନେବାକୁ ମୋ ଘଟ
ଘଟ ଘଟାକୁ ବିଘଟ କରିବ ପୁଣି,

ହଂସବଂଶ ହଂସ ତ୍ରୁଟିର,
ଅଗତ ବିଗତ ସଂସ୍କୃତିର ଚେତନାର ।୪।
ପକ୍ଷର ଶାଳରେ ସ୍ତୂପ   ପାଣି ଅଧନର ବଳାପ
ଭର ବରଦ୍ଧଣୀ ଡାପ ପାଇବରେଶର,
ସତେ ବଲସ୍ତି ଲଭର   ଲଦ୍ଧି ଦେହ୍ଲେଶକୁ ଖଣ୍ଡିବ
ବଟେଶ୍ୱରର ଅଷ୍ଟେ ବଧାଇ ପାଶ,
ସୀତାଦ୍ୱଶଇକ ସିତାରେ,
ବୀଣା ବଂଶୀ ଭଣାବାଣୀ ଶୁଣିବଥରେ ।୫।
ନବମୁଦ୍ରାରେ ଅଧୀର   ଭଞ୍ଜନ୍ତ ଯାଆସଧୀର
ମୋନାସ୍ତି ପାଟେଶ ବଧିରେ କଢ ଦ୍ୱିଂଗ୍ରର,
ଢହୃମୋ ଉବ୍ୟଜନ୍ଦେଶ   ଦେଙ୍କୁଶ ନସହର ତଲେଶ
କଙ୍କଣୁଥିବ ନାସିଶ ହୋଇ ଭାତର
ଉରଭରେ ଯାଅ ସଧୀର,
ଜଗନ୍ନାଥର ବାହ୍ୟଲ ଲୋକ ନିସ୍ତୁର ।୬।
ବର୍ଷାନ୍ତ ଅନ୍ତ ଅନ୍ତରେ   ଜନ୍ମ ଲେଖକୁ ସମ୍ଭବରେ
କ୍ଷ୍ଟି ଦେବଶ୍ୱର ପାଶତର ପେଶହୃଛି,
ବରେ ଅସି ଗଙ୍ଗାଣ   ସୀମନ୍ତେ ଫଣା ବଢାଇ
ପଙ୍କଛାଷ୍ଟି ଜାଡଦ୍ୱାରେ ମିଳ ଚଢଭ,
ଗୁଚ୍ଛଗୁଚ୍ଛ ଭକ୍ତ ତଳରେ,
ଜଗଣୋଭ ଲେଭଦ୍ୱୋର ବିରଟସଙ୍ଗାରେ ।୭।
ଦ୍ୱାର ରକ୍ଷକେ ପତ୍ତର   ଜଗାଇ ଦଣ୍ଡଧାରୀ
ପାତୁଶରେ ଶୀଘ୍ରବର ଚପଲେମିଳ,
ଲିହ୍ୟରେଣେ ଲକ୍ଷଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ   ଭନବାଦ୍ରୀ ଦୀପ୍ତି ଜାଣ
ପଞ୍ଚାସ୍ୟ ଦ୍ୱାରରେ ଉଭାଅଛନ୍ତି ବଳୀ,

ବାତ୍ତିବନ୍ଧ ଜବନ ଗଲା,
ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଦ୍ୱ ଦେର ଘଟେଣ ଟେବାଲି ଟେବାଇଲା ।୮।
ତେବେ ଲକ୍ଷ୍ମି ଲକ୍ଷଣ — ଏକ୍ଷଣି ବୁଝିଣ ଅଣ
ସୁକ୍ଷ୍ମ ଲକ୍ଷଣ ମାନେ ଦଶ୍ୱର ଦ୍ୱାସ୍ଥ,
ଅଜ୍ଞାତ ଭ୍ରାତୃଦ୍ୱୟର — କେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସତ୍ୱର
ଭରତଦୂତ ଉତ୍ତର କହବିଗ୍ରହ,
ଯେତେକ ଏହ୍ମ ଭୂତ ଦତ୍ତ,
ତାଙ୍କ ଅନୁଜ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନାମବାଦତ ।୯।
ଦ୍ୱାସ୍ଥ ଚତୁର ଉତନ୍ତ — ଅଗ[illegible]ଗତ ଭରତ
ବୃଦ୍ଧାକ୍ରାନ୍ତ ନୃପଅଙ୍ଗେ ଉସଣେଭ୍ରଷ୍ଟ
ବିଭୁତ ହୁତ ଟଳକସ — ସ୍ୱମ ଅ[illegible]ଳପନ୍ଦ ସ୍ୱମ
ଜଭ୍ରଯତେ ହୁଏ ସ୍ୱମ ଏହାପ୍ରଭାଶ,
ବାଣି ଶୁଣି ଭଣିଲ ଦ୍ୱାସ୍ଥ,
ଜାଣି ପୁଣି ଗୃପପାଣି ମନେବିଗ୍ରହ ।୧୦।
ଉର୍କଶୁଣି ଅର୍କବଂଶ — ଅବତଂସ ମହାତେଜ
ଭର୍କବଂଶ ତାମ୍ବ ଦେଖ ଦାନ୍ତ ବସାଇ ଠାଣି,
ଝଡ଼ ଘୁଡ଼ିଦ୍ୟନ୍ତେ ରଢ଼ — ଯଥା ମେଘ ଘଡଘଡ଼
ଟଶିଲେ କି ଉପଲ ପଡ଼ି ଝଡ଼ିବା ଜାଣି ।
ବାଜି ବାଜି ଦୋଳି ସ୍ତମ୍ଭରେ,
ଦୋଳାପନ୍ଥ ଢଳପଡ଼ି ଦୋଳି ତାର୍ସରେ ।୧୧।
ଉଦ୍ବେଗ ଚିତ୍ତ ସମସ୍ତେ — ସୁ ସୁ ଦ୍ୱାସ୍ଥ ସଚେତେ
ହେଲକି ପଦ ପତନ ପଡ଼ିଲା ଭ୍ରାନ୍ତି,
ତାସ୍ୱବାଲୀ ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳି — ଛଳଚ୍ଛନ୍ନ ଉଦରେ ଧରି
ଶୀଘ୍ର ଯାଇ କଲେ ଲକ୍ଷ୍ମଣେ ନିବେଦନ ।

ମଣୋଭ ଭାଗାନ ଭଣୋ,
ପ୍ରୋଷଜନ ନାଶିବାଅ ଶାସ୍ତ୍ରଠେ ନାହିଁ । ୧୨ ।
ଶୁଣନ୍ତେ ଲଭ୍ ସନ୍ତୋଷ ବାଲୀ ବାଣୀ ଜର୍ମନଜ ମ
ସୁଗ୍ରୀବ ଧୀର ବହାଇଲେ ଅଶ୍ରୁ ତରଙ୍ଗ,
ଅଙ୍ଗଦ ଡରେ ଅଙ୍ଗଦ ଅଙ୍ଗଦଗଣରେ ପ୍ରମୋଦ
ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅଙ୍ଗବଳ ଉଙ୍ଗେ ବିରଙ୍ଗ ।
ଦେଖି ସୁଖି ଡଙ୍କାବନେ,
ସୁଗ୍ରୀବ ଉଦ୍‌ବେଗ ଶିତ୍ର ଯିଷ୍ଣୁ ଲୋଭେ । ୧୩ ।
ମୁଖ ଖିବ ଖବଦରେ ବଦ୍ଦଗ ଦଗ ଉଚ୍ଚରେ
ଚରଣେ ଢୋଟିଲେ ଅଶ୍ରୁ ଶାଖା ମୃଗର
ଚଳି ପ୍ରବଳ ବର୍ଷଣେ ଧୂଳି ଉଡେ ଖ ମଣ୍ଡଳ
ଢେଙ୍କୁ ଢଳାଢଳି ତ[illegible]ଆଗ ପଛର ।
ଗନ୍ଧସୁତ ମିତ [illegible]ରେ,
ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ଅଗ ଚଳାଇ ଚଳି ହସ୍ତି ର । ୧୪ ।
ସୁମାଲ୍ୟ ମାଲ୍ୟବନ୍ତରେ ବ୍ରଯାନ ତର ସବଳେ
ସୁନ୍ଦବଳେ ଦଶରଥଙ୍କ ପାଶେ ମିଳିଲେ.
ଲକ୍ଷ୍ମଣେ ଲକ୍ଷ ପ୍ରଣାମ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ଜାଣୁ ଭ୍ରମ
ପଡ଼ି ରକ୍ଷାବ୍ଧିଙ୍କ ଚରଣେ ଶରଣ ଗଲେ ।
ଡୋଳାଧରେ କୌଶଲ୍ୟା ବାଳ,
ଛଦପରେ ଷେଣ୍ଟା ପୂତ ସଦଳ ବଳ । ୧୫ ।
ଅଷ୍ଟଦୁର୍ଗ ଏଙ୍କ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁକ୍ତ ମଣି ହମ୍ମାଟ
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗିରି ସୂତା ଗୃହ ଭେଶଗ ଭଣ୍ଡି,
ସ୍ୱୟମ୍ଭୁ ସ୍ୱୟର ଡୋଷ ନାମ ସ୍ୱୟର ବିଳାସ
ଭଦ୍ର ଲବଲୁ ଋଭାର ଢବୃତ ଶ୍ରେଣୀ ।

ଧାତ୍ରୀ ଶିଖରାଗ୍ର ଅଗ୍ରଣୀ,
ଭରଣୀ ବଂଶ ଉଦ୍ଭବ ଏ ରଚେ ଭଣି । ୧୬ ।

୧୨ ପଦ ଘନାଘନ ରକ୍ତାରବର୍ଣ୍ଣ—ମେଘଙ୍କୁ ଜିଣି ବର୍ଣ୍ଣ ଯାହାର, (ସମ) ଗ୍ରୀଷ୍ମ ନ୍ତକ୍ତ—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳପରେ (ବର୍ଷାକାଳ,)ଶିଖରୀଶିଖେ… ପର୍ବତ ଉପରେ, ଘନ—ଜଳ ଘନଘନ— ବାରମ୍ବାର, ଘନ— ମେଘ, ବିବର୍ଜେ—ଆଗଳରେ, ରତ୍ନୋତ୍ପଳ—ଲରଙ୍ଗା ବା କୁଅ- ସଥିର, ଶାମୁକ—ଲଙ୍କାଭଙ୍ଗୀର ଓ ରେଖର ଉକ୍ତି, ଅମ୍ବରଚ୍ଛନ୍ନ— ଅନ୍ଧକାର ଆକାଶ, ଶିଖିପ୍ରକଣ୍ଠ—ମୟୂର, ନାଟିକ—ନାଟକରିବା ବ୍ୟକ୍ତି (ନାଟୁଆ),

୧୩ ପଦ, ଅପଳା—ବିଜୁଳି, ଶକ୍ରବକ୍ର କୋଦଣ୍ଡ—ବଙ୍କା ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ହରିତ—ସ୍ୱର୍ଗ, ହରି—ଦୂର୍ବା, ବିଗତଜ୍ୟୋତି—ତେଜ- ବିନାଶ, କୁଜନ୍ମଣୀ—କୁହୁଡ଼ି, ପୁଷ୍କରୀ—ପୋଖରୀ, ପୁଷ୍କର—ଜଳ, କେଦାର—ଧାନ୍ୟକିଆରୀ,

୧୪ ଶପଦ କାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ, ଜନୀ—ଜନନୀ, ହୃଦକ—ହୃଦର- ଭୟ, କାମି—କାମୁକବ୍ୟକ୍ତି, ନଜନ— ନଥିବା, ନାୟକ—ସ୍ୱାମୀ, ନବତତ—ଥରଥର, ସଂକୁଚିତ—ଫାଟୁଆ, ଅଦ୍ଭୁତ—ହୃଦଶୂନ୍ୟ, ଅହୀଦଂଶନ—ସର୍ପଦଂଶନ, ଅହ୍ରିତ—ଅଶେଷହିତ, ଅହିବଂଶଜ— ଜଳ ।ଚ ସର୍ପକୁଳ, କାମ—କନ୍ଦର୍ପ, କମାଣ—ଧନୁ, ଅଶ୍ରୁ—ଚାଣି । ବରହୀ—ଅଗ୍ନି ବା ମୟୂର, ବିରହଣୀ—ପତିବିଚ୍ଛେଦ ନାୟିକା, ଅଶନ—ଖାଦ୍ୟ, ଭୁଞ୍ଜନ—ପିନ୍ଧିବାଲୁଗା, ବାସ—ଘର,

୧୫ ପଦ ବାଲି— କିଷ୍କିନ୍ଧାରରଜା, ନାଶ—ମୃତ, ବାଲୀହୀନ

—ପତ୍ନୀଅନ୍ତର, ଅନୁଜ—ସାନଭାଇ, ସଂଘଟ—ମିଳନ (ଘଟଣା) ଘଟଘଟ—ଘଡଘଡ଼, ଘଟ—ଦେହ, ଶଘଟ—ବିଚ୍ଛେଦ (ଦେହତ୍ୟାଗି ପୁରୁଷ ଭଜପ') ହଂସବଂସ—ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ, ହଂସ—ପ୍ରାଣପବନ, ଅଗ୍ରଜ—ଅଗଜବ, ବଗତ—ଶମ୍ଭାନ, ସଙ୍କୁଳନ—ପିବାଅପିବା-ଗଣ୍ଡ ।

୫ମ ପଦ- ପଲବଶାଳୀ—ପନକୁଡ଼ିଆ, ବରହ୍ନୀତାପ—ବିଚ୍ଛେଦ ଜନିତ ଦୁଃଖ, ବଲଭୀ - ନାୟୀକା ଲବ୍ଧକ୍ଳେଶ —ଉପାର୍ଜିତ ଭସ୍ମ, ଅଶ୍ଳେଷ—ଅଲିଙ୍ଗନ, ସୀତା—ସ୍ୱମପତ୍ନୀ, ସୀମାନ୍ତରେ—ଅରଣ୍ୟପ୍ରାନ୍ତରେ, ବୀଣା—ସ୍ୱରଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ ।

୬ଷ୍ଠ ପଦ- ନବମୁଦିର—ନୂଆମେଘ, ବ୍ୟଗ୍ର- ଚଞ୍ଚଳ, ଭବ୍ୟ-ସାଧୁ, ଜଟଧର-ମନବାର୍ଣ୍ଣୀ ଦେଳ୍ମଣ--ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ନାଗେଶ--ନାଗଶ୍ରେଷ୍ଠ, ନାଗଧ୍ୱଜଧର--ବ୍ରହ୍ମା ବର୍ଦ୍ଧଲ--ସ୍ଥାନ ଜଲ, ନିଷ୍ଠୁର—ନିର୍ଦ୍ଦୟ ।

୭-ପଦ ବର୍ଷାନ୍ତ—ବର୍ଷାକାଳ ଶେଷ, ଅନ୍ତଚର—ଗୁପ୍ତଚର, ଉର୍ମୀଳେଶ--ଲକ୍ଷ୍ମଣ, କପିନେଶ୍ୱର--ସୁଗ୍ରୀବ, ଅସ୍ତ୍ରବର୍ଷଣ—ଶତ୍ରୁଙ୍କ ବିନାଶକାରୀ (ଧନୁ) ସୀମନ୍ତେ-ମସ୍ତକେ, ପଙ୍କଜାକ୍ଷଜାତ-ଦ୍ୱାର--ସିଂହଦ୍ୱାର, ଗୁରୁ--ବୃହତ, ଗୁରୁ--ସୁନ୍ଦର, ତରୁ -ବୃକ୍ଷ ।

୮-ପଦ ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକ--ଦ୍ୱାରୀ, ଦଣ୍ଡଧାରୀ--ରଜା, ଗପଲେ--ଶୀଘ୍ରେ, ଲକ୍ଷଣେ--ଉତ୍ତମଗୁଣେ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ--ଚିହ୍ନ, ଭକକାଦ୍ରୀ—ସୁମେରୁ ପର୍ବତ, ଦୀପ୍ତୀ--ଶୋଭା, ପଞ୍ଚାସ୍ୟ -ସିଂହ, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ--ବୁଢ଼ାବସ୍ଥା ।

୯-ପଦ ଲକ୍ଷ୍ମଣ—ଲକ୍ଷ୍ମୀନ ଲକ୍ଷଣ—ଗୁଣ ଲକ୍ଷଣ—ଚକ୍ଷୁ, ଦକ୍ଷିଣା—ଦାନ, ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର - ବାଦାନୁବାଦ, ଭୂତ—ସମ୍ପତ୍ତି, ଦତ୍ତ—ଦେବା, ଅନୁଜ—ସାନଭାଇ, ବଦୀତ—ବଳାତ୍ ।

୧୦-ପଦ ଦ୍ୱାସ୍ଥ—ଦୂଆରି, ଭଦନ୍ତ—ବାର୍ତ୍ତା, ଅଗତ ଅଭିଧା ଗତ ଗିରା, ଦୃଢ଼ାଭ୍ରାନ୍ତ - ସମସ୍ତ ଛଷଦ୍ମ ବିଭୁତ—ପାଉଁଶ ଭୂତ—ଭୂଷଣ, ରାମ···ମୃଗ, ରାମ—ମଟନାହର, ଅରାମ—ଉପ-ବନ, ରାମ—ସୁନ୍ଦରରୂପ, ଗୁପପାଣି—ଧନୁର୍ହସ୍ତ(ଲକ୍ଷ୍ମଣ)

୧୧ ପଦ ତର୍କ—ଅପଥାଯୁକ୍ତ, ଅର୍କବଂଶାବତଂସ-ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶଜାତ (ଲକ୍ଷ୍ମଣ), କର୍କଶ—ଠାଣ, କାର୍ମୁକ ଧନୁ, ବାଣ—ଶର, ଶୈଳ —ପର୍ବତ, ଉପଲ—ପଥର, ଚୋଜ—ବାଣ, ବାଜ—ବାଜବାମାଙ୍କେ ତାରା—ପୃଥ୍ବୀବିଭାର୍ଯ୍ୟା, ।

୧୨-ପଦ ପବି—ବଜ୍ର, ନିଜଗ୍ଲାନି—ବନ୍ଧାପନା ।

୧୩-ପଦ ବାଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ, ଉର୍ମୀଳେଶ-ଲକ୍ଷ୍ମଣ; ଅସ୍ତୁତ-ଉତ୍ତମ ପଣ୍ଡିତ, ଧୀର-ଶାନ୍ତ, ଅଧୀର—କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ଅଙ୍ଗକ୍ଷୀରେ-ବାଲ-ପୁତ୍ର ସହିତରେ, ଅଙ୍ଗଦ—ସେନା, ଅଙ୍ଗଦଣ—ଏକଦା; ଅଙ୍ଗବଳ— ସେନାପତ୍ତି, 'ବରଜ—ଶୋଭମାୟୁ, ।

୧୪-ପଦ ବଦରଙ୍ଗ—ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱ ବେଷ୍ଟିତ, ପ୍ରଚରେ—ବହରେ, ଶାଖାମୃଗ—ବାନର, ଅସ୍ତ୍ରଶାଖା—ଭଲ୍ଲୁକ, ଖମଣ୍ଡଳ—ଆକାଶମଣ୍ଡଳ, ରବିପୁତ—ସୁଗ୍ରୀବ, ।

୧୫-ପଦ ସୁମାଲ୍ୟ—ଉତ୍ତମମାଳାଭୂଷିତ, ମାଲ୍ୟବନ୍ତ—ପର୍ବତ ବିଶେଷ, କପୀନଚର—ଅରଣ୍ୟରେ ବାସକର୍ଦ୍ଧ ବାଜାଦ୍ଧ (ବାନର ଓ ଭଲ୍ଲୁକ), ସବଳେ—ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତରେ, ସୁବେଳେ—ଉତ୍ତମ ବେଳରେ, ଦଶରଥଜ—ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ରକ୍ତାବ୍ଜ—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣରପଦ୍ମ, କୌଶଲ୍ୟାବାଳ—ରାମଚନ୍ଦ୍ର, କ୍ଷୀତ—ପୃଥ୍ବୀ, କ୍ଷୁତ—ଙ୍କୋଇ, ବଳ— ସୈନ୍ୟ, ।

୧୬-ପଦ ଅଷ୍ଟାଦୁର୍ଗଏକ--ନବଦୁର୍ଗ (ନଗ୍ରାଗଜ), ଚେଞ୍ଚୁ--ଭଗ, ଗିସ୍ୱାପୃତାଗ୍ରୁଷ୍ଟ--ଚାଭିାଁକେସୃ (ବିନାସୂତ) ଚେଇଗ୍ରା--ଫହି, ଷୀରନଚ୍ଛ--ହଯ୍ୟଗ୍ରୀବ, ଉଦଣୀବଂଶ-ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ, ଏ ରଚେ--ଏ ସ୍ୱପ-ଚରଚେରେ, ଉଣି--ଡହ୍ନ (ନସ୍ଥାଚଡର ସ୍ୱଜା ଶ୍ରୀବିନାପୃକସ୍ୱିକ୍ର ମାନଧାତା ଏ ସ୍ୱମଚନ୍ଦ୍ର ଚରଣ ଭଲେ,) ।

ସ୍ୱଗ—ଧନାଶ୍ରୀ

ମିତ୍ରକୁ ଏକାନ୍ତେ ପାଶରେ ତ୍ରୁଟେଡେ ଡକାଇ ଭ୍ରଫନ୍ତ ବାକ୍ୟ
ହୁଡେ ଚଳିଯାନ୍ତୁ ବେଗିଣି ଉଦନ୍ତ ବଦନ୍ତେ ସ୍ୱୀର ଅଗ୍ରଣୀ, ଚେହ୍ନି ଭାଷ
ଶୁଣି ପୂର୍ବଦେବର ସନ୍ତତ, ସ୍ତୁତେ ମନ୍ତ୍ରକେ ପାଣିକି ନାଶନ୍ତି [illegible] ।
ଯହିଁ ତହିଁ ରହ ସଖୀ ଭବ୍ୟଯକ୍ଷ ବହି ଅଛି ଅଧାଟାପ [illegible]
ଦନ୍ଧଳ କନକ କନକ ଅନେକ, ଧୂର ଉପମା ଖଟେଳୟ, ଟୋ ହ୍ରାସ,
କାଶ ପୀୟୂଷ କୁଶ ପ୍ରକାଶ, ବଣ ମୃଗ୍ନାର ଅଙ୍ଗ ବକ୍ରାଶ । ୨ ।
ପର୍ବ ଶର୍ବରୀ ପୂର୍ବଦେବ ଗର୍ବକୁ ଖର୍ବକରଇ ଯା ଅସ୍ୟ,
ଗଢ ଦନ୍ତୀ ମଢ କରଢ ହଠେଢ, ଢିଢ ରଢଏ ପ୍ରକାଶ ଚେସ ଭାହୁଁ
ବହୁଛି କ ବେଷ ବଇଦେମ୍ବୀ ଟୋହା ବହ୍ନନେ ଚେମା ସୁଖନାହିଁ । ୩ ।
ଗୃପପାଣି ବାଣୀ ଶୁଣି ଶୁ ଗ୍ରୀ ଭଣି ସନ୍ୟ ଡାକଅଣି ପୁଣି
ଷ୍ଣୋଚନ ମୋଚନ ରଚନ ଶୁଚକ, ବଚନ ଦଅଡ ଭଣି, ଚେହ ବନ୍ଧୁ
ଜନ୍ମେ ବଳ ଚଳିବେଟି ସବୁ, ଧାର ହରଣ ହୃଦରେ ଭାବୁଁ । ୪ ।
ଚତ୍ୱର ଚତୁର ଦଗରେ ଚତୁର ଗ୍ରୁର ଚତୁରେ ଚେସ୍ୱ ଗୁହାଁ,
ଭଟନ ଟନ ଉପୃଳଭ୍ରମା ସୀତା, ବଟେଷିତା ସୀତା କହ, ଚେହ୍ନ ଯାଇ
ବିହ୍ୟଶିଖେ ନଗପନ୍ତ ଦେହ, ଭେଟି ହେଡ ଚଳିଅଟି ବହୁ [illegible] ।

ଢଗବଳ ଢଗବଳୀ ଢଟଢଳୀ ଢଳି ଛୁଡଲେ ଚଳିଲେ,
ନଗ ନାଟସ୍ଥର ଅବର ସତଶଟର ଲୁଟେ ବୁଲିଗଲେ, ଏ ଅନ୍ତ୍ର
ମାରୁତରେ ଭ୍ରଟନ୍ତ୍ର ମାରନ୍ତି, କରୁ ଡେସିଙ୍ଗ ଲିକି ସେ ଦ୍ୟନ୍ତ୍ରେ ।୬।
ମହୁତ ସୁତ ମାତୁଲ ବାସ୍ତ୍ର ଦ୍ୟନ୍ତ୍ରେ, ତୁଷ୍ଟଟେତ ପାଶେ ଅଗତ
ଅଙ୍ଗଦ ଅଙ୍ଗଦେ ଜମ୍ବେବ ଅଙ୍ଗଦେ ସୁଂଟେଷଣ ଅଷ୍ଟ ବାରଥ, ସେ ଗୃହ୍ନି
ଖନ୍ଦର ଙ୍ଗଟେଗନ୍ଦ୍ର ଖଚିତ କନ୍ଧି, ମୁଖ ନକ୍ଷ ଦକ୍ଷବୃଦ୍ଧି ନୋହୁ । ୭ ।
ଶୁପକ ଉଦନ୍ତ ପ୍ରଦାନ ନାରନ୍ତ୍ର ଦ୍ରକୁଟେଠ କୁଟିପଳ,
ଭାସ୍କରକରରେ ଶୁଷ୍କ କନନ୍ତ୍ରେ, ପଦଅଧ ଦ୍ଵନ୍ଦ ଭାଳ, ଯେ ଉଚଲେ
ଅଲୀ ମିଳ ଭାଳ ଢେଙ୍କିପୁରର, ଚନ୍ଦ୍ରଭାତ ଯବ ଖଣ୍ଡି ଭାରେ ।୮।
ଧୂମ୍ରପାତ ଶାଯ୍ୟା ପ୍ରଦୀପ୍ତ ଉଦ୍ଦୀପନ ନମନ୍ତ୍ରେ ଟସତ ଜପତେ
ଶପ୍ୟାନେପ୍ୟା ଙ୍କଜ ଚମ୍ପୂର୍ଯ୍ୟ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି କର୍ଯ୍ୟା ମର୍ଯ୍ୟାଦାତେ ସେବନ୍ତେଣ
ବଣୀ ବାଣି ସେ ବାଣି ନଭଟେଷ, ସର୍ବ ଆଶ୍ରୀ ଅନୁକଂପା କରେଶ ।୯।
ଶଙ୍ଖ ଶିଖା ଦେଖାଇଣ ସୁକୃତରେ ପ୍ରକୃତ କୃତି କୃତରେ,
ଜୀବନ ସନ୍ତ୍ରତ ଭରଣ ଏମନ୍ତ, ଭାସିତ ସୁଧା ସୀତାରେ, ସେ ବ୍ୟଗ୍ର
ଦୃଷ୍ଟିପାତେ ଭଦ୍ର ସନ୍ଧି ଆତଗ, କଦ୍ମ ଏମନ୍ତସନ୍ୟକୁ ବାଟେ ।୧୦।
ଦୂତେଷ୍ଟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଷ୍ଟାବାରେ ନଯ ଗରଟେଷ୍ଟୁ ପବଷ୍ଟୁ ତେ ଚଳିଗଲେ,
ଢଗରୁବ ପ୍ରାଚୀ ଅବାଚ ,ପ୍ରତଚ ଉଦାର୍ଯ୍ୟଦ ନାଘଅଟର, ସେ ବୁଲି
ଇନ୍ଦ୍ର ବର୍ଦ୍ଧି ପିତୃପୁରେ ମିଳି, ଦଗ ବିଦଗରେ ଗଲେ ଚଳି ।୧୧।
ଗବଣ ପୁଣ୍ଡ୍ରୀଙ୍କ ଶିବ ବନ୍ଧୁତ ନେବନିଯୁକ୍ତ ଇନ୍ଦ୍ର ଦନ୍ତୀ,
ଅଞ୍ଚଳ ବୁଲିଣ କୁସୁମ ଉଦ୍ୟାନ ଙ୍ଗବନେ ଗଡିଲଙ୍କ ଜାଣି, ସେ ସୀତା
ଖୋଜ-ଖାଜ ବସ୍ତୁ ତା ବସ୍ତୁ ତା, ସୀତା ଚିନ୍ତାରେ ହେନ୍ୟ ଶନ୍ତ୍ରଭା।୧୨
ସୁଷେଣ ସୁଷେଣ ଜମ୍ବେବ ଜମ୍ବେବ ମାରୁତେ ମାରୁତେ ଗତେ,
ବୃଭାସି ନପ୍ତା ନଳ ନୀଳ ଦ୍ଵିବିଦ ମଦାନ୍ଧ ନେଦନ ସଂଗତେ, ସେ ଯାକ
ସିନ୍ଧ୍ୟ ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳ କୂଟେ ରହି, ଅନ୍ୱେଷଣ୍ୟ ମନକଷ୍ଟେ ତହିଁ ।୧୩।

ବଷାଟେ ସାଦେ ବିବାଦ ଗୁ ଧ୍ର ରବୁ ପୁଚ୍ଛେ ହର୍ଷ ଧର୍ମାଡ଼ଟେର,
ଭଟ୍ଟଭ ଝଟ୍ଟବ ଦେଖିଲେ ହାଟ୍ଟକ ଅଟ୍ଟବ ଲଙ୍କା ନଗରେ, ସେ ନଭାସେ
ଦେଖୁ ଅର୍ଣ୍ଣବ ଅର୍ଣ୍ଣବ ଢେଶ, ହଂସା ଶ୍ୱାସ ଉଠେ ଅବଶେଷ ୧୪ ।
ବର୍ଷିରେ ବଦୁରେ ଗଡ଼ରେ ଛଦୁରେ ବଢୁଂଘଳ ଜରନ୍ତି
ଜଟେମ୍ବ ସମ୍ଭବ ଅରମ୍ଭ ସଙ୍ଗୁର, ଭାଷନ୍ତେ ଶୀଘ୍ର ଗମନ୍ତୁ. ସେ ଗଲେ,
ମଉନାଙ୍କ ସୈନାଙ୍କ ମିଳିଲେ, ସଂଧ୍ୟାରେ ସନ୍ଧିଦ୍ୱାରେ ଚଳେ ।୧୫।
ରୁଦ୍ର ଜନ୍ତ୍ରୁ ଧାଡି [illegible]ତେ ଧପଟି ପୁଚ୍ଛିଲେ ସୁବଟେଲ ମିଳି
ହର ହରସେଠ ଲଙ୍କେଶ୍ୱରଦ୍ୱାରେ ହର ଶହର ବହର, ଦେହ ବାର
ଦେଖି ବାହିରେ ବଂଶଙ୍କର ସ୍ଥିର, ଯଥା ବୈକୁଣ୍ଠେ ବୈକୁଣ୍ଠେ ହର ।୧୬।
ଉଚ୍ଛୁଟେ ଛନକେ ଗୁଞ୍ଜିଲେ ଛନକେ ଖେଳିଲ୍ଲ ଖେଳିଲ୍ଲ ବୋଲି
ଦୁମଣୀଭୋଳି ଅସ୍ତାଚଳ ଉଦରେ ମରୁତଜ ଯାଏ ଚଳି, ସେ କାଳି
ଜନ ନିରୋଧ ଦେଇ ଅଙ୍ଗେ, ଯାତୁଧାନେ ଯାତୁଧାନେ ମିଳି । ୧୭ ।
ଲଙ୍କାଏ ଲଙ୍କାରେ ବୁଲନ୍ତି ଲଙ୍କାରେ ଲଙ୍କଦେବତା ଘାତରେ
ବେଦବର ବର ବରହେଲି ଦୂର ଦର ଜଟମାଳି ଜରେ, ସେ ଭ୍ରମି
ଦେବାସ୍ତ୍ରୀ ଚୋର ଜୁବନେ ଗମି, ରଜି ଶୁଦ୍ଧପୁରେ ଖୋଜି ପୁଣି ।୧୮।
ଉତ୍ତର ଦେଶର ଦକ୍ଷିଣ ମନ୍ଦର ମଧ୍ୟେ ମିଳି ବାତାତ୍ମଜ,
ସୀତାଏ ଭାବ ବଶେଷିତାରେ ଭ୍ରମ ଜଳି ମଦବୁଦ୍ଧି ଅଜ, ମୁଁ ଧିକ
ଶିବମଲ୍ଲୀ ଜଳି ସ୍ୱୀବ ଲୟ, ରକ୍ତଗୁଞ୍ଜି ମଣିଲା ମାଣିକ୍ୟ । ୧୯ ।
ଅଶୋକେ ଅଶୋକ ଅଶୋକ ଶୋକରେ ମିଳି ଅଶୋକ ବନରେ
ରାମ ରାମ ରାମ ଉଚ୍ଚରନ୍ତେ ରାମ ସମ୍ଭ୍ରମେ ମନ ବେଗରେ, ସେ ଦେବୀ
ବାଣି ଶୁଣି ପୁଣି ମନେ ଭାବି, କିବା ମାୟାରେ ଖାୟା ଦ୍ରବି ।୨୦।
ଗୁପ୍ତବାଣୀ ମହା ମନ୍ଦର ସେ ହ୍ୱନ୍ଦ ହନୁମାନ ସୁର ବାର୍ତ୍ତ,
ଦଅନ୍ତେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଟି ଭୂଷଣ ଭୂଷଣ ଭୂଷଣ ଦେଲେ ଦେବତା, ସେ ଜାଣିଲେ
ଜଣେ ଲଙ୍କଦେବୀ ଲଙ୍ଘିଲେ, ଚୋର ବଂଶଧ୍ୱଂସ ଏବେ ହେଲେ ।୨୧।

ସୁଷ୍ଟାତେନ୍ତ ସଚେତନ ଉଟଜରେ ଉତ୍ସବେ ଦଇତ ମିଳି ଅଶୋକ
ସୁରଶ୍ରେ ରତ୍ନେତେ ତର୍ଜଣ ଉଦଶ୍ରେ ବହନ୍ତ ପୁଣି ସୀତାଙ୍କ, ସେ ସଙ୍କ
ଏହିମାନେ ଦେଖାଇଲୁ ବଡ, ଭିନ୍ନହେଲେ ହେବୁ ମୋହସତ୍ତା ।୨୨।
ବୋଧ ପ୍ରବୋଧ ନାରୁଡ ମିଛି ବଧି ପଶ୍ଚେ ଅନ୍ତର ହେଲ,
କ୍ଲିଂଶତ ପେଶିତ ବଚନ ଉପଗଛ ଯଥା ବମ୍ଭା ନାଶହେଲା, ତା ଜାଣି
ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜେନାଙ୍କୁ ପେଷିଲ ପୁଣି, ନକ୍ରୁଲ ଭୃକ୍ତର ବାନ୍ଧିଏଣି ।୨୩।
ପେଚକ ଶିଖିବର ଦହଣ ତାପ ଉତ୍ତାପ ଚକ୍ରୁ ହେଲେ କଟେ
ଶୁଷ୍କଲ କନକ ଲଙ୍କାପୁର ଯାତ ଦହନ ସାରଥିବଲେ, ସେ ସାବ
[illegible]ଗମରେ ଅଗସ୍ତ୍ୟଙ୍କୁ ପାଇ, ବଳେ ସ୍ୱବଳ ଆନନ୍ଦ ହେଲା ।୨୪।
[illegible]ପଥିବନ ଖଣ୍ଡି ରକ୍ଷକଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡି ବ୍ୟାକୁଲେ ବାର୍ତ୍ତା [illegible]
ଦେଇ ଶତ୍ରୁମାନେ ଧ୍ୱଂସଯୁକ୍ତ ମିତ୍ରବିଜୟର ସମ୍ବାଳ ଘେନିଲ, ସେ ଉହୁ
ଅ[illegible]ବ୍ୟରେ ସୁଗ୍ରୀବ ଭେଟ ହେଉ, ସବେ ପ୍ରଣତ ହୁଅନ୍ତ ଉହୁ ।୨୫।
[illegible]ଟମାନେ ମୋଦେ ମୁଦ୍ରିକା ମୁଦ ନେଇ ଦେଖି କୃପାଳୁ ଜୀବନ,
ଶୁଭ ବାମ ମଣି ସ୍ୱପା ଗୁଣି ଗୁଣି ହୃଦୟେ ଭଲେ ସ୍ମରଣ, ସେ ମୁଣି
ସ୍ୱର ହୃଦୟରେ ଗୃଧ୍ର ପାଣି, ନୃପ ବିନାୟକ ସଂହ ଭଣି । ୨୬ ।

୧-ପଦ ଉଦନ୍ତ--ବାରତା, ବଦନ୍ତେ--କହନ୍ତେ, ବୀରଅଗ୍ରଣୀ-ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ (ରାମଚନ୍ଦ୍ର) ପୂର୍ବଦେବ--ସୁର୍ଯ୍ୟ, ସନ୍ତତ--ପୁତ୍ର, ପାଣି-ହସ୍ତ ନ୍ୟସ୍ତି--ରଖି ।

୨-ପଦ ସହ୍ମା-ସଖି, ଅହି--ସର୍ପ, ଅହିତାପ--ଅଗ୍ନିରେ ତାପିତ କନକ--ସୁନା, ବନକ--ବରନ, ଧୃତ--ଧାରଣ, ବିକଲପ--ବାଞ୍ଛଣ-ଥିଲ ନ୍ୟୁନ, ତାପ--ତପିବା, ଭାଣ--ଭୃଣଜାତ୍ୟମ୍ବି, ପୀୟୂଷ--ଅମୃତ ମୁକୁର--ଦର୍ପଣ, ବିକାଶ--ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରଭା ।

୩-ପଦ ପର୍ବଶର୍ବଶ୍ରୀ--ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଶ୍ରୀ, ଶର୍ବପୂର୍ବଦେବ--ଚନ୍ଦ୍ର ଅସ୍ୟ- ମୁଖ, ଦନ୍ତୀ--ହସ୍ତୀ, ବନ୍ଦେହୀ--ବିଦେହରାଜକନ୍ୟା (ସୀତା)

୪-ପଦ ଗୁପପର୍ଣ୍ଣୀ--ଚେନୁବସ୍ତ୍ର (ରାମ) ଶୋଚନ--ଶୋକଯୁକ୍ତ-ଲକ୍ଷଣ, ମୋଚନ--ବିନାଶ କରନ୍ତା--ତଥା, ବିଭୁ-ପ୍ରଭୁ, ଜତେଇ-ବଣିଲେ, ବଳ--ସୈନ୍ୟ, ଦର--ଭୟ, ହରଣ--ହର ଦୂର କରିବା ଭୂରକରିବା ।

୫-ପଦ ଚଞ୍ଚଳ--ଚଞ୍ଚଳ, ଚଞ୍ଚୁରିବାଗ--ଗୁରବାଗ, ଚତୁର--ବୁଦ୍ଧିମାନ, ଚତୁର--ଗୁରଙ୍ଗ ଶ୍ୟା, ଗୁଞ୍ଜ--ଦୂତ, ସନାନ--ନମସ୍କାରୀ, ଶିର--ମୁଣ୍ଡ, ଉତ୍ପଳଭ୍ରମ--ପଦ୍ମପର, ବିଶେଷି- ବହୁ ପ୍ରକାରେ, ସୀତା--ସ୍ୱପତ୍ନୀ, ବିନ୍ଧ୍ୟଶିଖେ--ବିନ୍ଧ୍ୟନାମକ ପର୍ବତ ଉପରେ, ନଗପନ୍ତି--ପର୍ବତମାଳ, ଝୁଣ୍ଟି--ଶ...।

୬-ପଦ ଦଗବଳୀ--ବାନରମାନଙ୍କ ଯୁକ୍ତ ସେନା, ଦଗବଳୀ-ଦଗସମୂହଙ୍କୁ ନେଇ. ଦଗବଳୀ--ଦଗରାଜ ସଦଗଳଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ତ ବଳ, ଯାହାର ବଳୀପ୍ରବଳେ--ବଳବାନ୍‌ରେ ଅଧିକାରୀ, ନଗ--ପର୍ବତ, ନାଗପୁର--ପାତାଳ, ଦ୍ୱରଧରର--ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ, ମାରୁତ--ହନୁମାନ ମାରନ୍ତି--ମା-ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ତନୁ--ବସ୍ତ୍ର, କରାଙ୍ଗୁଳି--ମୁଦ୍ରିକା ।

୭-ପଦ ମରୁତପୁତ୍ର--ହନୁମାନ, ମାରୁତେ- ଦକ୍ଷିଣଦଗସ୍ଥାନ, ଅଗତ-ଆସିବା, ଅଙ୍ଗଦ--ବାଳିପୁତ୍ର. ଅଙ୍ଗଦେ-ସହିତରେ ଜମ୍ବେବ--ଭଲ୍ଲୁକ ବିଶେଷ, ଜାମ୍ବେବ--ରୁକ୍ଷରାଜ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅଗଦେ--ଯୁକ୍ତରେ, ସୁଷେଣ--ବୈଦ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରୀ, ଖଗେନ୍ଦ୍ରଖେଳ--ବିଷ୍ଣୁ (ରାମଚନ୍ଦ୍ର) ପକ୍ଷବୃଦ୍ଧି--ରାଧ ।

୮-ପଦ ଗୁପତଭେଦନ୍ତ--ଭେଦ ନ ଜାଣିବା ତଥା, କ୍ରୂଟପଳ--ମାଂସ, ଭାସ୍କର--ସୂର୍ଯ୍ୟ, କର--କାନ୍ତି, ମନ--ମର୍ଗ, ମନ--ବାଉ, ତପବେଳେ-ତେଜ ସମୟରେ, ଅଗ୍ନି-ସଖା, ବନ୍ତ୍ରେ ଉତ୍ତରର ଦର୍ପ ।

୯-ପଦ ପୁଷ୍ପଜାତଶଯ୍ୟା—ପଦ୍ମଶଯ୍ୟା, ଝଳ ଜଳ, ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ-ଗୁରୁତା, ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ-ପ୍ରତାପ, ତନ୍ତ୍ୟା--ଲଜ୍ଜାବା, ଭଙ୍ଗୀ ଶ୍ରେଷ୍ଠକଳାନ୍ୱିତା (ସୀତା) ପର୍ଯ୍ୟାଦାଚ୍ଛ—ସଦାଗ୍ରତର, ଝପା—ବିଜୁଳି, ଅନୁକଂପା—ସ୍ନେହଯୁକ୍ତ ଦୟା ।

୧୦-ପଦ ଶିଖୀ--ଅଗ୍ନି, ଶିଖା—ତେଜ, ସୁକୃତ—ପୁଣ୍ୟ, ସ୍ୱକୃତ—ନିଷ୍ଠୁର, କୃତ—କରିବା, କୃତ—କୌତୁକ, ଭବିତବ୍ୟ—ହେବା ସ[illegible]—[illegible]ନା, ସୀତା—ଜନକରାଜାଙ୍କ ଝିଅ ବ୍ୟଗ୍ର--ରହିଲେ ୟ ।

୧୧-ପଦ ହୃଦେଷ୍ଟ—ଆନନ୍ଦରେ, ଶଗ୍ରିଷ୍ଟ—ରକ୍ତସ୍ନାନ, ପରସ୍ପରେ ନାସ୍ତେଦେହ, ପ୍ରାଚୀ-ପୂର୍ବଦିଗ, ଅବାଚ—ଦକ୍ଷିଣଦିଗ, ପ୍ରତୀଚ—ପଶ୍ଚିମଦିଗ, ଉଦଚ—ଉତ୍ତରଦିଗ, ଇନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ର--ପୂର୍ବଦିଗ, ବହ୍ନି-ଅଗ୍ନିକୋଣ, ପିତୃପୁତ୍ର--ଦକ୍ଷିଣଦିଗ (ଯମଭୁବନ) ।

୧୨-ପଦ ସୁଶ୍ରୋଣି-ଜଘନଗଧ, ପୁଣ୍ଡ୍ରୀକ—ବଶିଷ୍ଠଋଷିଙ୍କ କନ୍ୟା, ପ୍ଲକ୍ଷ-ପ୍ଲକ୍ଷଦ୍ୱୀପ, ପନ୍ନଗେନ୍ଦ୍ରପୁର-ସର୍ପପୁର (ପାତାଳ) ଇନ୍ଦ୍ରପୁରୀଅଞ୍ଚଳ ମୟଦାନବପୁର, ଜବନେ—ବୀରପଣେ, ସୀତା—ସୁମଧ୍ୟରୀ, ବଦ୍ଧ୍ୟା—ଅସ୍ପର୍ଶାନ୍ୟନ୍ତ, ବଧ୍ୟା—ଦୁଃଖୀ ।

୧୩-ପଦ ସୁଷେଣ-ଉତ୍ତମବାନରକପୂର୍ଣ୍ଣ, ସୁଷେଣ-ସମସେନା ଜମ୍ବୁକ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ଜମ୍ବୁକ—ଭଲ୍ଲୁକରାଜ, ମାରୁତି—ହନୁମାନ, ମାରୁତି-ଦକ୍ଷିଣଦିଗକରେ, ବୃନ୍ଦାସ୍ୱିନୟା-ଅଙ୍ଗଦ. ଦ୍ୱିବିଧ-ସମସେନା ମହେନ୍ଦ୍ର-ରମସେନା, ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳ—ବିନ୍ଧ୍ୟପର୍ବତ, କୁଟେ—ଗହ୍ୱରେ ।

୧୪-ପଦ ବିଷାଦେ—ମନଦୁଃଖେ, ସାଥେ—ସଙ୍ଗେ, ବିବାଦ—କଳହ, ଗୃଧ୍ର—ପକ୍ଷୀବିଶେଷ, ସମ୍ପ—ସ୍ଥାନ (ଛିଦ୍ର) ସମ୍ପାତି--ଗୃଧ୍ରକୁଳଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଜଟେନ—ନଗର, ଝଟକ--ଶୋଭମାନ ହାଟକ—ସୁନ୍ଦର, ଅଟେତ—ପ୍ରାଚୀର, ଅର୍ଣ୍ଣବ—ଅତଥଜାୟ, ଅର୍ଣ୍ଣବ

ସମୁଦ୍ର, ହଂସାଶ୍ରୟ—ପ୍ରାଣପବନ ।

୧୫-ପଦ ବଦୂରେ—ବହୁତଦୂରରେ, ଗଛ – ଗମନ, ବଦୂରେ—ବିଶେଷରେ ଦୂର, ଶଭ୍ଭ—ପ୍ରଭ୍ଭ, ଗ୍ରାପନ୍ତେ—କହନ୍ତେ, ମଇନାକ—ସାଗରକ୍ଷୀ, ମୈନାକ—ପର୍ବତବିଶେଷ, ସିଂହିକା-ରାକ୍ଷସୀ ସିଦ୍ଧବାରେ—ସଂହାରଣ ଶବ୍ଦରେ ।

୧୬-ପଦ ରୁଦ୍ର—ଗ୍ରୀପ, କଦ୍ରୁ– ଉପ୍ରାନ୍ତ, ଧାଇଁ – ଧାଇଁ ତ୍ୱରିତେ—ଶୀଘ୍ରେ, ଧପଟି—ଦୌଡ଼ିବା, ସୁବେଳେ—ଉତ୍ତମ-ବେଳରେ, ସୁବେଳେ—ସୁବଳପ୍ରାନାମକ ପର୍ବତରେ, ହରି—ଦ୍ୱାରି ହରିଦ୍ୱାର-ସିଂହଦ୍ୱାର, ହରି-ମର୍କଟ (ହନୁମାନ) ବହନ୍ତ—ସନ୍ଧ୍ୟାରେପାଇ ବିଦ୍ୱର—ବିଗ୍ରହ, ଦଂଶଧର—ରାବଣ, ଭବ—ବ୍ରହ୍ମା, ବୈକୁଣ୍ଠେ-ବିଷ୍ଣୁପୁରେ, ବୈକୁଣ୍ଠେ—ଜଦେଶତାରେ, ଧରଣୀ—ଶିବ ।

୧୭-ପଦ ଦ୍ୟୁମଣି—ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଅସ୍ତାଚଳ—ପଶ୍ଚିମଦିଗପର୍ବତ, ଭେଲ – ଭଲ, ମରୁତ୍ତଜ—ହନୁମାନ, ଅଞ୍ଜନୀ – କଳଣୀ, ଯାତୁଧାନେ— ରାକ୍ଷସମାନେ, ଯାତୁଧାନେ—ଅସ୍ୱାଧୀନ ।

୧୮-ପଦ ଲଙ୍କାରି—ହନୁମାନ, ଲଙ୍କାରେ—ମାୟାରୂପରେ, ଲଙ୍କାରେ—ରାବଣପୁରରେ, ଲଙ୍କେଶ୍ୱରୀ—ରାବଣ ପୂଜନୀ ଦେବୀ, ବେଧରେ—ବ୍ରହ୍ମା, ବର—ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ବର-ଆଶିର୍ବାଦ, ଦର-ଭୟ. ଭରମାଳ-ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଭର-କିରଣ, ଦେବାରି-ରାକ୍ଷସ, ଗୋଧ-ବଂଶ ଚକ୍ରୀଶ୍ୱର-କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ।

୧୯-ପଦ ଉତ୍ତରଦେବ - କୁବେର, ଜନିଷ୍ଠ - ସାନଭାଇ, ବାତାତ୍ମଜ - ହନୁମାନ, ସୀତା - ଜାନକୀ ବିଶେଷିତାରେ- ଚିହ୍ନି-ବାରେ, ଭ୍ରମି - ବୁଲି, ମନ୍ଦ - ମୂର୍ଖ ଶିବମଲ୍ଲୀ - ଫୁଟିଲ, ରକ୍ତଗୁଞ୍ଜ-ବର୍ଣ୍ଣବାଇଁ, ମାଣିକ୍ୟ-ପଦ୍ମରାଗମଣୀ ।

୨୦-ପଦ ଅଶୋଭେ-ଉପୃଣ୍ଣିନେ ଅଙ୍କୁଲେ - ଅଙ୍ଗୁଳ-

ଛାନ୍ତିରେ. ଅଶୋକ - ଶୋକହୀନ, ଶୋକ - ଦୁଃଖ, ଅଶୋକବନ - ବୃକ୍ଷବିଶେଷ (ଏ ବଣିତ ବର୍ଗକୁ) ରାମରାମରାମ - ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କନାମ ଉଚ୍ଚାରି, ରାମ - ସୁନ୍ଦର, ସମ୍ଭ୍ରମ - ବ୍ୟାକୁଳରେ କବ୍ୟାଦ— ଅସୁର, କାୟା — ଦେହ ।

୨୧ ପଦ, ବାଣୀ — ବଚନ, ମନ୍ଦ — ମୂର୍ଖ, ମନ୍ଦ — କାଙ୍କ, ଦୃଢ — ଅନଷ୍ଟ, ସମ୍ପରର୍କପୁର — କେଳିପୁର, ବାର୍ତ୍ତା — ବଚନ, ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠିଭୂଷଣ — ମୁଦ୍ରିକା, ଭୂଷଣ — ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ (ମଣୀ) ଦେବଭା — ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ, ଓଷ୍ଟୁଦେବ, ଲଙ୍କଘାଟେ — ରାବଣରେ,

୨୨ ପଦ ଦହନ — ଅଗ୍ନି, ଅଶୋକେ — ଅଶୋକବନରେ ଧ୍ରୁବରେ — ସ୍ଥିରରେ [illegible] — [illegible], [illegible] — ଗର୍ଜନକରି, ଜଡଣେ — ଅବୋଧ [illegible]) ସୀତା — ସ୍ୱପରୀ, ପତି — ସ୍ୱାମୀ ଢଳ — ନଳ [illegible] ସତୀ — ସ୍ତ୍ରୀ (ଭାର୍ଯ୍ୟା) ।

୨୩ ପଦ । କୋଧ[illegible]ଗ୍ୟାନି ; ପ୍ରବୋଧି — ସାନ୍ତ୍ୱନାକରି; ମାରୁତି — ହନୁମାନ, ସିଦ୍ଧି — କୃତକାର୍ଯ୍ୟ: ବଧି — ନିଯୁମ, ବଂଶଭ ଚୋଡିଏସଙ୍ଖ୍ୟା, ପେଷିତ — ହସ୍ତ; ଉପଗତ - ପ୍ରବେଶ; ରମ୍ଭା — ବିବିଧ ବୃକ୍ଷଯୁକ୍ତ ବନ; ଶ୍ରେଷ୍ଠ — ପ୍ରଧାନ; କେନା — ରାଜପୁତ୍ର; ନକୂଳ — ନେଉଳ; ଭୁକ୍ତ — ଭୋଜନ; (ନକୁଳଭୁକ୍ତ — ସର୍ପ) ।

୨୪ ପଦ । ପେଚକ — ପକ୍ଷୀବିଶେଷ; ଶିଖିବତ — ମୟୂରପରି ତାପ — କୋଧ; ଉତ୍ତାପ — ଉଷ୍ଣ, ଦୃକ୍କୃଳେଳକଳେ — ଅତିପ୍ରଖର- ଦହନ; ଜନକ — ସୁତା; ଦହନ ସାରଥି — ପବନ; ନିଗମ— ପ୍ରତିଜ୍ଞା; ଅଗମ୍ୟ — ସମୁଦ୍ର ।

୨୫ ପଦ । ପଟୁଭୂନ ଖଣ୍ଡି — ମଧୁବନକୁ ଭାଙ୍ଗି, ରକ୍ଷକ — ଜଗୁଆଳି; ବ୍ୟାକୁଳ — ଅସ୍ଥିର; ବାର୍ତ୍ତା — ସମ୍ବାଦ: ସକୁଳେ — ଏକତ୍ରେ, ଶ୍ରୁତି — [illegible] ତ୍ରିଂସପୁତ୍ର — ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର (ସୁଗ୍ରୀବ)

ଛିଟିଲେ — ଫିଗୁଟେଲେ; ଅଟଗ୍ର — ଆଗଟର; ମଟଗ୍ର — ଚଇଁଲେ; ପ୍ର ଶଭ — ମିନତି ।

୨୬ ପଦ । ପ୍ରେମାବେ — ପ୍ରୀତି ଲଭିଥିବା ସମୟରେ, ତୋପାବେ- ଅନାବେ; ମୁଦ୍ରା କାମୁଦା — ମୁଦ ଦେଇ ଅଣିଥିବା ନଆପଣୀ, କୁଷାକୁ- ନନ୍ଦନ — ନାସାଗ୍ରୀୟ ଦଶରଥଙ୍କ ପୁତ୍ର (ରାମଚନ୍ଦ୍ର) ସ୍ୱାମ — ଦଶରଥଙ୍କ- ପୁତ୍ର; ମଣୀ — ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ, ରାମା — ସ୍ତ୍ରୀ, ଗୁଣି — ଭାବି ସ୍ମରଣେ — ସ୍ମରଣକରେ; ରୂପପାଣି — ଧନୁହସ୍ତ, ନୃପ — ରାଜା, ଶ୍ରୀନାପୁରସିଂହ ନରେନ୍ଦ୍ର (ନୟାଗଡ଼ର ରାଜା) ଭଣି — କହନ୍ତି ।

—o—

(ଘୁଣେଷାଠର ବୃତ୍ତେ)

ଦ୍ୱୀଜରାଜ ଦରଶୀକୁ ଶଙ୍କୀ ଭାଳକର ଧାରି କାତର ଉରକେ,
ଦାନ୍ଧା ସୀତା ଝୀନା ହୃଦେ ବିକସିତା ଦ୍ୱାର ମୋହର ଦେହରେ ।୧।
ଅନାଥରେ ଇବ ଅନାଥରେ ଇବା ଗତି କରି ବେକଟଣେ ଗଲ୍,
ତୋବନାହିତେଷୀ ବୈଅଣ୍ଟୁ ହିତୈଷୀ ତେଜି ଅହୃତା ହୋଇଲ୍ ।୨।
ଚିନ୍ତା ଉଦଧୀରେ ଭସାଇ ଅଧୀରେ ବାହୁଁ ରହିଲ୍ ଭୂ ଧିରେ
ଅଶା ବିନାଶରେ ଅଶ ବିନାଶରେ ଅବିନାଶ ତେଜ ନାଶରେ ।୩।
ହୃଦୟୁର ଦଣି ହୃଦୟୁରେ ଗୁଣି ପଣି ଅଶନ ଗରଳ,
ନାରଦ ଗାସକୁ ନିରଜ ନେନରୁ ମାର ଅସ୍ତ୍ରେ ରେ ଧୀର ।୪।
ଏକାଳେ ସକଳେ ମିଳି ଭଡକାଳେ ଝୀକଲେ ଅକୁଳ କୂଳେ,
ବୋଧି ପ୍ରବୋଧିରେ ଅଭଦ୍ଧି ବୋଧିଲେ ବଧିରେ ଧୀରତେ ବଳେ ।୫।
ଅଦେହ ନୃପଙ୍କା ଭରଙ୍କା କନ୍ତୁରୀ ଶୁଣି ଶ୍ରବଣେ ଶ୍ରବଣେ,
ହତେ ଶିବ ହେବ ଶିର ପ୍ରଭାଶିବ ଶିବଭୂତଙ୍କୁ ଗ୍ରହଣେ ।୬।

ଜଡମାନଙ୍କେ ରକ୍ଷି କରନ୍ତୁ ପ୍ରସନ୍ନେ ଭରତୀଙ୍କ କାନ୍ତଚଙ୍ଗେ,
ସନ୍ତାପ ତାପକୁ ଏ ଦୁଃଖ ଦେବାକୁ ଦେଇ ନାଶୁଛନ୍ତି ଅଙ୍ଗେ ।୭।
ଜଳ ଲଗ୍ନ ମଗ୍ନେ ବୁଡ଼ିଲେ ସଂଲଗ୍ନେ ସ୍ନାନ ଭଗ୍ନର ଦୂରତରେ,
ଦ୍ୱୀଜ ବୃନ୍ଦ ମୋଦ ହୋଇଣ ପ୍ରମୋଦ ମୋଦେ ବେଦରୂତଭଳଲେ ।୮।
ସେଠାର ସାଗରଜଳାଣ ନଦେଖିଣ ଅବାଟ ମାର୍ଗରେ ଧୃତ,
ନକୁଳ କୁଳ ସକୁଳ ଅନୁକୁଳେ ଚଳିଲେ ଗୃହେ ସୁରୁଦ୍ଧୃତ ।୯।
ଶିରଜ୍ଞ ଝର ବନ୍ଧାଇ ଦ୍ୱାହାରିଲେ ତୁଭଞ୍ଜନଜ ଭଙ୍ଗରେ
ହିଁଶୌତମ ତଳ୍ପକ ଅସ୍ତ୍ର ବରାଜ ବିରାଜ ବାଣ ଭରରେ ।୧୦।
ପୃଷ୍ଠ କୂଳେ ପ୍ରବେଶିଲେ ହେଲେ ବଳୀ ଦଳ ସଙ୍କୁଳ,
ସ୍ୱାରପନ୍ତ୍ର ମତ୍ତ ଅଙ୍ଗବଳ ଯେଜ୍ଞ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରଙ୍ଗେ ଚଳେ ।୧୧।
ଟ କୂଳ ବଳ ପ୍ରବଳ ଭଳି ସିନ୍ଧୁ କୂଳେ ହୋଇ ମେଳ,
ର ଶବଦେ ହିନ୍ଦୁ ଗଭ ଭେଦତ ସର୍ବେ ଆନନ୍ଦେ ଶାହ୍ନୁଳ ।୧୨।
ନାଦ ଅଷ୍ଟ ଭବ ଚେକ ପ୍ରକଟ ଝପଟ ଧପଟ କରେ
ବକ୍ଷି ନୀଳ ରଙ୍ଗ ଅତର୍ହି ତୁରଙ୍ଗ ସିନ୍ଧୁର ନାଦା ପ୍ରଚରେ ।୧୩।
ମମ୍ଭାତା ବିଳାସୀ ଏ ସ୍ୱପନ୍ୟସ୍ତ ଭୃଷି ହସି ବଟଶଷି ବଟେଷଷି,
ଏପ୍ରକାରେ ସ୍ଥିର ଅବସ୍ଥାର ସ୍ଥିତ ହସ୍ତଗତ ହେଲ ଅସି ।୧୪।
ଅଗ୍ରେ ଦଶେ ଦଙ୍ଗହୃ ସୁବଳାସ୍ତେ ସେହ୍ଣ କଳ୍ପ ମଣ୍ଡଳ ଗରେ,
ଏ ଅର୍ଣ୍ଣବପାର ଅଟେ ଲଙ୍କପୁରୀ ନାବଂଚ୍ଛେର ଦେସ ପୁରରେ ।୧୫।
ବାଣ୍ଡୀବଦ୍ଧ ବନ୍ଧନରେ ନବେଶରେ କହୁବାରେ ବାରେ ଚଳେ,
କବ୍ୟାଦଶ୍ରେଷ୍ଠରେ କହୁବାଶ୍ରେଷ୍ଠରେ ରଘୁ ସୈନ୍ୟ ସିନ୍ଧୁ କୂଳେ ।୧୬।
ବିନାୟକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିନାୟକ କଷ୍ଟ ସେତ ବିପତ୍ତିକି ନାଶି,
ସାଗର ବିଳାସ ସାଗର ବିଳାସ ନାମ ହୃଦେ ଘୋଷି ଘୋଷି ।୧୭।

୧ପଦ— ଦ୍ୱିଜରାଜ — ଚନ୍ଦ୍ର, କରମାଗ୍ର — ହସ୍ତ ଅଗ୍ରଭାଗ, ଶୋଭା — ସୁନ୍ଦରତା, ଭରି — କାରଣ, ଧାମ — ଧାରଣକାରୀ, କାତର — ଭୟଭୀତ, ସୀତା — ଶୁଭ୍ରବର୍ଣ୍ଣ, ସୀତା — ଜାନକୀ, ଚଳସିତା — ବିଶ୍ରାମିବା, ହାର — ମାଳା ।

୨ୟ ପଦ- ଅନାଥରେ-ଦୀନଜନରେ. ଅନାଥରେ-ଅରେମାନ ଅନାଥ ଭର୍ତ୍ତା-ସ୍ୱାମୀ. ଗତି-ଗମନ, ମୃଗେକ୍ଷୀ-ମୃଗଲୋଚନାନାରୀ, ମୃଗେକ୍ଷୀ-ମଙ୍ଗଳମୟୀ, ଦେହ-ଛାଡ଼, ଅଦ୍ଭୁତା-ଦ୍ୱୈତଶୂନ୍ୟ ।

୩ୟ ପଦ ଚିନ୍ତାଜଳଧି-ଦୁଃଖସମୁଦ୍ର, ଅଧୀରେ-ଧୀରନାସ୍ତିଜନେ, ଧୀରେଶ୍ୱରୀ ରଭସରେ, ଆଶା-ଦିଗ, ବିନାଶ-ଶୂନ୍ୟ, ଅଶ-ଅଙ୍ଗାଂଶ, ଅବିଶେଷ-ଚରମରେ, ନାଶ-ମୃତ ।

୪ର୍ଥ ପଦ ହୃଦ୍ପୁର ମଣି-ହୃଦୟର ରତ୍ନ, ଗୁଣି-ଗୁଣଜ୍ଞ, ଅଶ୍ରୁଧାରାରେ ଆଦ୍ରବ୍ୟ, ଗଳେ-ଗଳା, ନୀରଦବାସ-ମେଘବର୍ଣ୍ଣଦେହ, ନୀରଜନୟନ-ପଦ୍ମନୟନ, ନୀର-ଜଳ, ଅସ୍ଥିର-ଅସ୍ଥିର, ଧୀର-- ପଣ୍ଡିତ ।

୫ପଦ — ଧୀରରେ — ପଣ୍ଡିତରେ, ବଳେ-ସୈନ୍ୟମାନେ ।

୬ପଦ — ଅଦେହନନ୍ଦପଙ୍କା — ବିଦେହ ସ୍ୱାଙ୍ଗୀଅ (ସୀତା); ଉରଜ - ସ୍ତନ; ଶ୍ରବଣେ — କର୍ଣ୍ଣରେ; ଶ୍ରବଣେ — ଶୁଣିବାମାତ୍ରେ; ଶିବ — ଶୁଭ; ଶିବ — ସ୍ୱର୍ଗ; ଶିବ — ଦେବ, ଭୂତି — ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ।

୭ପଦ— ଉତ୍ତମାଙ୍ଗ—ମସ୍ତକ, ପ୍ରଚଣ୍ଡେ—ପ୍ରଚଣ୍ଡରେ, ତରଣୀଜ—ସୁଗ୍ରୀବ, ସନ୍ତାପ—ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ, ତାପ—ଉତ୍ତପ୍ତ, ଦୁଃଖ—କ୍ଳେଶ, ନାଶୁଛ — ସାରୁଅଛ, ଅଙ୍ଗେ — ସୈନ୍ୟେ ।

୮ପଦ — ଭଲଲଗ୍ନ — ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତ, ମଗ୍ନେ — ମଜ୍ଜାଇ, ଉଡ୍ଡୀନ — ଉଡ଼ାଇ, ଦ୍ୱିଜ — ପକ୍ଷିବିଶେଷ, ରୁତ — ନିଜନାଦ ଧ୍ୱନି ।

୯ପଦ — ଜୀବନ — ପ୍ରାଣ, ନାଶନବେଳ — ନମନ୍ତି

[illegible] ମାର୍ଗ — ସୁଗ୍ରୀବାଦିଙ୍କ ପଥ, ଧୃତ — ଧରାଯାଇଥିବା; ନକୁଳ —
[illegible], ଭୂଷଣ — ସମ୍ମୁଖ, ଫଳକୁଳେ-ହନୁମନ୍ତଙ୍କ ସଙ୍ଗ, ପ୍ରତିଦ୍ବନ୍ଦ୍ବ-ବିମୁଖ,

୧୦ପଦ — ହରକୁ ଶୀଘ୍ର ବାହୁ — ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଚୂଡ଼ାମଣିକର — ହନୁମାନ, ବଗୀଚର ଭଲୁକ ଅଗ୍ରଜ — ଗ୍ରାବାଗ୍ରଜାତେ (ବାଲିପୁତ୍ର ଅଙ୍ଗଦ), ବଗ୍ରଜ — ବଶେଷଠେବେଗଢଭଜାତ୍ର (ଲକ୍ଷ୍ମଣ), ବଗ୍ରଜ — ଶୋଭ ।

୧୧ପଦ — ସନ୍ଦୃଶ୍ୟ — ସମୁଦ୍ର; ଚଳୀପ୍ରବଲ — ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସବଳେ — ସୈନ୍ୟସହ; ମତ — ଶତ୍ରୁଙ୍କ; ରଙ୍ଗେ — ଲଙ୍କାପ୍ରବେଶ-ଜାତକରେ ।

୧୨ପଦ — ପ୍ଲବଗ — ବାନର; ମୂଳର — ବଡ଼ପାଣି

୧୩ପଦ — ପ୍ରକଟ — ପ୍ରକାଶ; ଝଟଟ — ଶୀଘ୍ରମାତ୍ର; ଧପଟ — ଦଉଡ଼ିବା; ଭଲ୍ଲ — ମୂର୍ଖ; ଯୂଥଙ୍କ — ଶତ୍ରୁଙ୍କ ପ୍ରଗଟେ — ପ୍ରକାଶକରେ ।

୧୪ପଦ — ପଦ୍ମଜାବଳାପୀ — ରାମଚନ୍ଦ୍ର; ବାଟଶଷି — ବିଭୀଷଣ; ଶେଷଷି — ବହୁତଦୁଃଖାର; ସ୍ଥିତ — ଥିବା; ଅବଗ — ଶତ୍ରୁ; ସ୍ଥିତ — ଅଛି; ହସ୍ତଗତ — ଅଧିକାରକୁ ଆସିବା ।

୧୫ପଦ — ଅଟେଗ୍ରେ — ଆଗରେ, ମାରୁତଜ — ହନୁମାନ; ଅର୍ଣ୍ଣବ — ସମୁଦ୍ର ।

୧୬ପଦ — ବାଣ୍ଡିଆବ — ବୃଦ୍ଧ; ନରେଶରେ — ରାଜାରେ, ନିର୍ବ୍ୟାଜଶ୍ରେଷ୍ଠ — ସ୍ପଷ୍ଟବକ୍ତା, ଶ୍ରେଷ୍ଠ — ବଡ଼ ।

୧୭ପଦ — ବିନାଶକଶ୍ରେଷ୍ଠ — ବିଶେଷରେ ନାଶକରଣଶ୍ରେଷ୍ଠ (ରାମଚନ୍ଦ୍ର), ବିନାଶକ — ନଷ୍ଟକରିବା; ଦୁଃଖ — ଦୁଃଖ; ଗଞ୍ଜ — କାର୍ଯ୍ୟଦକ୍ଷ; ବିଳାସ — ଛଳ; ରଘୁଙ୍କ — ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଉଲ୍ଲାସ — ଭ୍ରମ ।

ରାଗ ଚକ୍ରଶୀଳ

ପୂର୍ବ ଦେବତା ଗର୍ବଗ୍ରହ ଭଣ୍ଡି ଅଚଳ ଦୁର୍ଗ ଦାଣ୍ଡି କଲା ପ୍ରକାଶ
ଅନଙ୍ଗାଚ ଚନ୍ଦନ ସଙ୍ଗୀତେ ଥିବା ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁମିତ୍ର କୃଚଳ ପ୍ରବେଶ
ହାସ ରସରେ, ଭଙ୍ଗି ଭାଷିଲା ଦଶଗ୍ରୀବ
ନାଗ ଶଙ୍କାଚନ ବାଣରୁ ଙ୍କାଟସନ୍ଧେ ନାଶିବା ଇଚ୍ଛା ଅଛିଥିବ ।୧।
ବଦନ୍ତ ଅନୁଜ୍ଞ ପବନ ତନୁଜ ଗମନ୍ତୁ ଯାଇଣ୍ଟି ଦେଖାଏ
ଚେତିଲା ଏଥର ଗାଢ ଘୋରାନ୍ତଙ୍କ ପ୍ରଜ୍ୱଳ ଅନଳ ଶିଖା ଯେ
ଚୋଡପ ଲଙ୍କେଶ, କର୍ମି ଅନାଇଲା ନନ୍ଦନେ
ପ୍ରହସ୍ତ ହସ୍ତ ପଦ୍ମେନ୍ଦ୍ରେ ନ୍ୟସ୍ତକର ଶାନ୍ତିଲା ଭ୍ରୁଷା ଚନ୍ଦନେ ।୨।
ତାଙ୍କୁ ଦୃଷ୍ଟିନ୍ୟାସ କର୍ମ କରଇଣ ତାହାଙ୍କୁ ହେବେ ଦେଖ ପାଞ୍ଚ
ଯେବେ ଓଂଷ୍ଠରଦ ଦେଖି ମୂର୍ତ୍ତି ଓଙ୍କାର ଦେବତା ମୂର୍ତ୍ତାହ ପଞ୍ଚ
ସତ ବଚଣ, ବୋଲି ବିଭୀଷଣ ବୋଇଲା ।
ସ୍ଥିତ ମଧ୍ୟେସ୍ଥିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଛିତ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ନ୍ୟାବ ସ୍ଥାନ-ଯୋଗ ପାଇଲା ।୩।
କେଶଗ୍ର ତର୍କ ଜଭ୍ରବ ଚର୍‌ଭବ ବିହାର ହେବାର ଭ୍ରବଛ
ଯେବନ ସେବନ ବାପାରେ ଶରଣ ସରଣୀରେ ଦଅ ଭାଇ
ଯନ୍ତ୍ର ସ୍ୱବଶ, ମର୍ଦ୍ଧା ସ୍ୱବେଶେ ଅଜ୍ଞାଦେଲ ।
ଧରନ୍ତେ କର ଜଭ୍ର ସଭ୍ର ମଧରୁ ଚଞ୍ଚଳବନ୍ତ ହୋଇ ଚଳିଲ ।୪।
ଦୁର୍ଗ ପ୍ରାକାର ପାଦ୍ଧବର ଦଅନ୍ତେ ଅନନ୍ତେ ବିସର୍ବା ତନୁଜ
ରହି ଭାବିଲେ ରଥାଙ୍ଗ ଶଙ୍ଖ ଜବ ରେଖାତ ପଦ୍ମାମ୍ବର ଧ୍ୱଜ
ରୁଦ୍ର ଚରଣେ, ଶରଣ ପଶିବ ଯେତେଯେ ।
ଦସ୍ୟୁ ନିକେତନେ କେତନ ଜଳୁଛି ଶତ୍ରୁବହବ ବାହୁଁ ପାଇଁ ଯେ ।୫।
ତପି ଧୂର୍ଜ୍ଜଟିଙ୍କ ହୃଷ୍ଟି ଦୃଷ୍ଟି ଏକାଗ୍ରେ ହେଲା ବିଭୀଷଣ ପିତୃବ୍ୟ
ଭାବିଲେ ଗୃହଣା ମନ ଦର୍ପେ ଅଗ୍ନି ଧୂମକେତୁ ସମଗ୍ରେ

ଭେ ଶୋଭନ, ହୋଇଅଛନ୍ତି ଦେଖି ରାଜ ହେ ।
ସମ୍ପେ ଶରଣ ରହିବ ଡାକିଲେ ଦନୁଜ ରାଜ ଅନୁଜ । ୬ ।
ନର ପ୍ରକାର ଅସ ଅସ ଉତ୍ତର ପକ୍ଷିଣ ମୁକ୍ତାମାଳାଙ୍କାର,
ପୁଣ୍ୟଜନ ଜାଣି ପୁଣ୍ୟଜନ ଶୁଣି ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ସତ୍ୱର
ରେମା ରଂମଣି, ପ୍ରେମପାନରେ ଭଲେ ଅଶେଷ ।
ରାବଣାନୁଜ ଚଳିଲେ ହେ କପ୍ତି ନାସ୍ଥିତ ବୀରବରବତଂଶ । ୭ ।
ହେଲେ ପବିତ୍ର ଜେନ ଗାନ୍ଧ ତୁମ୍ଭର ଦରଶନ ପରରମ୍ଭରେ
ଦମ୍ଭର ପ୍ରମାଦେ ଦେଖାଇ ଶରଣ ରଖିବାକୁ ବାଞ୍ଛା ସ୍ତମ୍ଭରେ,
ତ ବାର୍ତ୍ତାରେ, ନୃପ ଭଦ୍ରଯାଇ ଚପଳେ ।
ଅବଶ ରକ୍ଷିତ ରକ୍ଷକ ନୋହିଲେ ରଘୁନାଥ ମନ୍ତ୍ରୀ ମଣ୍ଡଳେ । ୮ ।
ଶୁଣି ପିଯତ ଉତ୍ତଯଣ ଗତ ରଚିଲେ ମସ୍ତକ ରସାଇ
ଶ୍ରୀଜାନାଥଙ୍କୁ କରଯୋଡ଼ି କହିଲେ ହୋଷାର୍ଣ୍ଣବେ ଭାଷା ଭସାଇ.
ରଘୁବଂଶ, ସଟିଲେ ରାକ୍ଷସ ନନ୍ଦନେ ।
ଦଶ ମସ୍ତକ ଅସ୍ତ୍ରପାଠ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯୁତ ହେଲା ହସ୍ତରେ । ୯ ।
ଜମ୍ବୁବାନଙ୍କୁ ଚାହିଁ ରଘୁବଂଶମଣି ଦ୍ୟୁମଣି କୁମର କହିଲେ
ହେ ଦୂଷଣ ପର ଶରଣ କୁ ଲଙ୍କ ଭୂଷଣ ଅନୁଜ ଆଇଲେ,
ହୋଇ ବାନର, ମେଘ ଭବ ଭଜ ପେଶିଲେ ।
ଅବଶ୍ୟ ରକ୍ଷକ ରକ୍ଷକ ନୋହିଲେ ଭାସିଲ ଭାସିଲ ଖ୍ୟାପନେ । ୧୦ ।
ସୁଗ୍ରୀବଠାରୁ ଶୁଣିଣ ଜାମ୍ବବାନ ଉକତିରେ ତାଳି ନେନାନ୍ତ
ଶରଣ ଜରଗବଲ ଗର ସନ୍ଧରୁ ଧାରେ ଦେହୁ ହେବ ଅମୃତ.
ଶୁଣି ମାରୁତ, ଦଦତ ଉଚିତ ହେଲଜ ।
ବିଶାଖା ଶାଖା କଳ୍ପଦ୍ରୁମେ ନାରଙ୍ଗ ଫଳ ଫଳିବାର ଶୋଭେଇ ।୧୧।
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଫୁଲ୍ଲ ନୀଳେନ୍ଦୀବର ତନୁ ମିତ୍ର ମୁଖ ଚାହିଁ ବୋଇଲେ
ଜାନକୀ ଜନକ ଜା ବିନୁ ଶୀତଭାନୁ ଭାନୁଠାରୁ ଗୁଣ ବହୁଲେ,

ଯେତେବେ ଶଳଶୀ, ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଦେଉଥିବା ଶ୍ରୁତିକି ।
ଲକ୍ଷଣାଙ୍କ ପଦ ଭୂଷଣ ପଦବୀ ଅଭୂଷଣ ହେବ ଷିତ୍ତାକ । ୧୨ ।
ବନ୍ଧାଦେହାଙ୍କ ବନ୍ଧାଇଛ ଦେହ୍ମାନ ଧାଳିଜନନ୍ଦିତ ବାନାକୁ
ଅବଧି ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନଜରୁର ଦେଷ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତ ଦେଖିନ ଶ୍ରୀହାକୁ
ଠାବ୍ରି ଭଷଟେ, ସଲଷଣ ମୂର୍ତ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ।
ସଙ୍ଗତେ ସୁଗ୍ରୀବ ଯାଇ ଦଶଗ୍ରୀବ ଅନୁଜକୁ ଭେଟି ତକ୍ଷଣ ।୧୩।
ସୀତା କୁନ୍ଦକୁର କୁମ୍ଭ ଚନ୍ଦନ ଛମୁ ନିବେଦନ ତୁମ୍ଭର
ଶ୍ରବଣ କରାଇବ ପାଇ ଦର୍ଶ ନେବାକୁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସତ୍ୱର
ସକଳ...ଏ, ଅଗ୍ନିରେ ଗତ ଉତ୍ସବ ।
ରେଖା ବଲ୍ଲଭ ଦୁଲ୍ଲଭ ଭରେ ରୁଦ୍ଧ ଦେଖାଇଲେ ପାଣି ପଲ୍ଲବ ।୧୪।
ତ୍ରିଭ୍ରାନ୍ତି ତୋଷ ...ନଦଶ ନେଦାନୁଜ ସୁମିତ୍ରାକୁମର ପଯୁରେ
ଚଢ଼ି ଭରପଣ୍ଡି ...ଞ୍ଚଲ ସୁପର୍ଣ୍ଣ ତ୍ରପନ ପ୍ରକାର ଲକ୍ଷ୍ୟରେ,
ଭିଟିରେଶଙ୍କର, ଗୃହୀ ଭଣ୍ଡା ଖତେର କୁମୁଦ ।
ଅରୁଣ ଅମ୍ବୁଜ ବର୍ଣ୍ଣ ତେଷ୍ଟୁଧ୍ୟୁକ୍ତ ଗମନ ପ୍ରମୋଦ କୁମୁଦ । ୧୫ ।
ଦୁର୍ବାସ୍ୟାଦ ପୂଜ୍ୟ ଦୁର୍ବାଦଳ ତେଜ ପୂର୍ବାଭିମୁଖେରେ ବସି ଯେ
ଗୃହରେ ତୋଷି ଲୋକଙ୍କ ଧନବୃଷ୍ଟି ପରସ୍ପ ଭେଟିଲେ ଅପି ଛପ
ଦୂର ଦୂରରୁ, ତକ୍ଷଣେ ବଡ଼ବା କୁମର ।
ପୂର୍ବ ମର୍ବତ ଚିତ୍ତାର୍ଥ ହେଲେ ହର ଯଥା ଗର୍ବ ଖର୍ବ ତମିର ।୧୬।
କହିଲେ ଭଟିକୁଳ ଈଶ ରାମଙ୍କୁ ଅହେ ରଘୁକୁଳ ନାଥ ହେ
କହୁଇ ପନସ ଦୁର୍ଲଭ ପଦାର୍ଥ ଲଭିବାର ସାମରଥ ହେ
ଶୁଣି ଅଧରେ, ହାସ ଯାତ କଲେ ଶ୍ରୀରାମ ।
ନାଦବ ଭଳପ୍ରତ୍ନ ମନ୍ତ୍ର ଅଭ୍ରବ ମକରଦସ୍ଥିତ କୁସୁମ । ୧୭ ।
ଶୋଭ ସନ୍ନାଲି ନୀଳମଣି ନାହିରେ ଖେଳା ଭଲ୍ପର ଚନ୍ଦ୍ରମା
ଅର୍ଦ୍ଧ ଅର୍ଦ୍ଧ ହାସ୍ୟ ଭାଷନ୍ତେ ଦଶିଲ ଲାଜ ମୁଖ ଶୋଭା ବଢ଼ମା

ଶତ୍ରୁ ସୁଧ୍ୟାଳୀ, କୃପାଶ୍ରୀ ଭୂପତ ଜାଣିଲ ।
ଶ୍ରୀକଣ୍ଠି ରାଜ ସମ୍ପୂଟ ଦେବ୍ୟଗ ନଣୀ ପଯ୍ୟତେ ପ୍ରଣମିଲ ।୧୮।
ଜଗାବଳୀଙ୍କର ଝୁଲି ଦେବ ଭାଲେର ଲଭିଲ କୁଣ୍ଡିଳା ବଧିକ
ପିଟାଇ ଲେଞ୍ଜାଲ ଜାଟିଲ କପର୍ଦ୍ଦୀ କୁଟୀଳ ସମର୍ଗ ପ୍ରବିଶି
ପ୍ରେମବଶରେ, ରଦ୍ଧ୍ର ଭ୍ରମେ ଶିର କଂପନେ ।
ଅତୁଳାଇ ଯୋଗେ ପୁଲକ ଦେହବାରୁ ଭୂଷଣ ରଖିଲ ଗୁମାନେ ।୧୯।
ଦେଖ ବଳିଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉଠଉଠ ବୋଲି କରଯୁଗ ଯୋଡ଼ି ରହିଲେ
କୂଟ ବଦ୍ୟାଧର ମୁକୁଟଙ୍କୁ କମ୍ପା ଭଗ୍ୟାଗଛଲ ବୋଲି ଦେ ଉଠିଲ
ଛିଡ଼ା ନାହନା, ଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରସିଦ୍ଧ ବେ ଦେ ।
ଦୈତ୍ୟ ଶର୍ବ ସ୍ୱେଷ ଗର୍ବ ପର୍ବତକୁ ତୋ ବଚନ ଦେଲ ପବିତ୍ରେ ।୨୦।
ଦେବେଶ ମସ୍ତଦଶ ବିନାଶ ଲାଘବ ଭାଜନରେ ଯଥା ଦ୍ୱୀରଦ
କମ୍ପା ନାହିଁ ବନ୍ଦବାର ଅନ୍ତରେ ନୋହିଲ ବା ଦେଉଁ ବରଦ
ନବନୀରଦ, ସୁନ୍ଦର ଚରଣ ଯୁଗକୁ ।
ଲଭିଲ ଯହିଁପାଇଁ ଜାଗିଅଛନ୍ତି ଯୋଗେ ଯୋଗୀବୃନ୍ଦ ଯୋଗକୁ ।୨୧।
କିଶ ଦେବ ଜଗନ୍ନାଥ ଏ ବାଣୀରେ ଉଠିଲେ କମ୍ପାଇ କାର୍ମୁକ
ନିଜରେ ଭବନ୍ତି ଯୌବନର ଶୋଭିତ ତନ୍ତ୍ରଗୁଣ ବଳ ବିଦେଶ
ଭ୍ରାନ୍ତ କୃପର, ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ ସ୍ୱର୍ଥକ ।
ଶୁଣି ପଣି ଅଣି ଭଣିଲେ ଛଟେଶଂପ ବଂଶପାଣି ଧଣି ସ୍ୱଛନ୍ଦ ।୨୨।
ବୃନ୍ଦାବନ ବନ୍ଦ୍ୟ ମଦ ଦର୍ପ ଭାଙ୍ଗେ ସର୍ପ ଦେଲପର ବାନ୍ଧାର
ମନ୍ଦୋଦରୀ ହୃଦ କୁମୁଦ ମୀହାର ଭରତା ଭୂଜଙ୍ଗ ଖଜାର,
ଭୂଜ ଦଣ୍ଡର, ମଣ୍ଡନ କୋଦଣ୍ଡ ଧାରଣ ।
ହଲଗଲେ ଓଗ ରାଜ ଭଙ୍ଗ ଯିବ ପଥିକର ମନ୍ତ୍ରମଣ୍ଡଳ ।୨୩
ମହା ବଳୀଷ୍ଠ କୁଳ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଭ୍ରାତ କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ ଶୁଣିକେ
ଘଟେଣୀ ଲିଂପଟେରୁ ତା ନାମ ପୁଣ ଶାର ବନ୍ଧାଇନାହିଁ ଶ୍ରୁତିକ

ଯାହା ଜଗତ୍ତି, ବିଜୟ ବାଜଣା ମୁନିକ ।
ଶୁଣିଲବଣି ଭ୍ରମବେଗ ଅଚଳଚେତ୍ର ଧାତନଶ ସ୍ତୁତ ମୁର୍ଦ୍ଧନୀକ ।୨୪।
ଯାହା ଜ୍ୟେଷ୍ଠସୁତ ଅର୍ଘ୍ୟ ଲଭିବାରେ ରଘୁବର ପାଣି ପଲ୍ଲବ
ଘଷି ନାଶିଲ ନାଗପାଳ ଭ୍ରାଳ-ଲେଖା ବର୍ଣ୍ଣାବଳୀ ବିଭବ
ଯାହା ବଂଶରତ୍ନ, ବୀର ପ୍ରଶଂସା ଅଚରନ୍ତି ।
ଜଳଦନ୍ତ କୁଳ ନବଦୂର୍ବାଦଳ ଦଳନ ଶତାଙ୍ଗ ଚଳନ ।୨୫।
ହସ୍ତ ସମୁଚ୍ଚୟ ବନ୍ଧନ ସନ୍ଧାନ ପ୍ରଧାନ କନକ ଶୃଙ୍ଖଳ
ଝଟିତ ହୋଇ ଚରନ୍ତି ବିଦ୍ୟାଅର୍ଥେ ଅନୁସରନ୍ତି ଚପଳ
ଗତେ ଶୋଭିତ, ସଦା ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ
ଯେଉଁ ଲଭିଲାଣ ଅଦ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀନେତ୍ରଭୂଷଣ ହୁଅନ୍ତି ତାହାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ।୨୬।
ପଦଙ୍କ ଗଣେ ସୁତୀର୍ଥରେ ହେବାରୁ ପ୍ରମୋଦେ ବଞ୍ଚୁର ବହୁଯେ
ପ୍ରତିକୂଳର ନାମ ସୋମ ଶେଖର କରମ ବଶରୁ ବହି ଯେ,
ଯାହା ପ୍ରତାପ, ସ୍ଥାୟୀ ସ୍ଥାୟୀଦେବୀ ନାଦ୍ଧଙ୍କ ।
ଯୋଗ୍ୟ ବଶରୁ ହୀରଦ ମୁଖେ ଗୃହ୍ଣ ପଦ ବହିଲେ ବିନାଯ୍ନକ ।୨୭।
ଅଶୀର୍ବାଦାଙ୍କର ସାଇଁ ପାଣି ଅଣି ବାଣି ଙ୍ଶୁଥାଇ ମହିମା
ଭହିଲେ ଅଧିକ ସବୁ ହେବ ଧିକ ପଦ ଦ୍ୱିପଦକେ ଜାଣିମା,
ପର ପ୍ରମଦା, ପ୍ରମୋଦ ମଦରେ ଜଡ଼ ଯେ ।
ରହିଛନ୍ତି ତୁମ୍ଭ ଅମ୍ବର ପଟ୍ଟବସ୍ତ୍ରେ ବିନା ବାଟେ ସିବଜଡ଼ ଯେ ।୨୮।
ଶୁଣି ରଘୁମଣି ଭଣିଲେ ଜାଣିମା ରଣେ ତା ବୀରେନ୍ଦ୍ର ପଣ ଯେ
ଏବା ତାଙ୍କର ପ୍ରେତପତି କରରେ ପ୍ରାଣ ହେବ ସମର୍ପଣ ଯେ
ଏହାପ୍ରମାଣ, ଜାଣ ତୁଇଁ ଥାଇ ପ୍ରମାଣ ।
ଅଙ୍ଗଠାରୁ ଲଙ୍କା ମହୀଶର ମହୀନ୍ଦ୍ର ତବପଦ ହେଲ ନିର୍ମାଣ ।୨୯।
ବୋଲେ ମିତ୍ରସୁତ ଏ ନୋହେ ବିଶନ ଶଦଭାନୁ କୁଳାମ୍ବୁଜକୁ
ସମର୍ପୀ ଜନକ ତନୁଜା ଜନକ ମହୀନ୍ଦ୍ର ଚରଣ ମୂଳକୁ,

ଭଟେଳ ଅଶ୍ରିତ, କଟନ୍ଧର ଶ୍ରବଣେ ରାଘବ ।
ଉତ୍ତିଠିଲ ଜାଣିସା ବନ୍ଧୁ ବନ୍ଧୁନାନ୍ଧୁଁ ରାଜଭୂତ କଲା ଲଘବ ।୩୦।
ଭ୍ରମିଳ ଉର୍ଣ୍ଣି ଭଜନ୍ତେ ବାନରେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ୱିବିଦ ବିଗ୍ରହ ଚନ୍ଦ୍ରଲ
ଉର୍ଣ୍ଣିରେ ଏଟେବ କଣ୍ଡଲିଟି ଯାଦେବ ସାହି ମହାଯୋଗ ପାଇଲା
ଥିଲେ ଦୁର୍ଯୋଗ. କଲ୍ୟନାର ବଧ୍ୟଂ ହୋଇବ ।
କାଳଞ୍ଜିନକୁ ବାଳିସୁତ ହୋଇଲେ ଅସୁର କୁଟେଳକ ସମ୍ଭବ ।୩୧।
ହିରଣ୍ୟ ଗର୍ବ ନିଦତ ଦନ୍ତମୁଖ ଦରଦନ୍ତ କାନ୍ତି ସ୍ୱଦର
ବନାପୂର୍ବ ପାଶେ ଶୋଭିତ ଭ୍ରମନ୍ତି ନୃସିଂହଙ୍କୁ ଚିନ୍ତ ମନର
ଶୀତ୍ର ରଷତ, କାରଶେଖର ମାନସ୍ତାତା ।
ବନାପୂର୍ବସିଦ୍ଧ ବୋଲେ ଯେନ୍ଦ୍ର ଦେନ ତାପ ତାପସଙ୍କୁ ପବିତ୍ର ।୩୨।

୧-ପଦ, ପୂର୍ବଦେବ—ଅସୁର, ଶଙ୍କସ୍ୱାଭର୍ତ୍ତ—ଚନ୍ଦ୍ର, ସଶୋକେ—ସବ୍‌ଦେବାଳ ଶୋକପୂର୍ଣ୍ଣ, ହାସରସରେ ଭାସି—ହାସ୍ୟ-ରୂପକ ଜଳରେ ଧର୍ଷଣି, ଭାଷିଲ—କହିଲ, ଦଶଗ୍ରୀବ—ରାବଣ, ନାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ, ବିଧୀନ—ଅଭାବ, ବାରଧି—ସମୁଦ୍ର, ଉନୁ-ଦେହ,

୨-ପଦ, ବଦନ୍ତି—କହିଲ ଅନୁଜ—ସାନଭାଇ, ଜନୁକ-ପୁକ ଗମନୁ—ଅସିବାରୁ, ଟେକିଲା—ଉଠିଲା, ଦୋଷାନ୍ତିକ—ବଂଶବିନାଶକର୍ତ୍ତା କଂପି—ଗର୍ଜିଯାଇ, ନିନ୍ଦନେ—ନିନ୍ଦାବାକ୍ୟରେ, ଜୀସ୍ତରତ—ରଖି, ଭାଷାଚନ୍ଦନେ—ଶୀତଳବଚନେ (ହୋମଲ କଥାରେ)

୩-ପଦ, ଦୃଷ୍ଟିନ୍ୟାସ—ଚକ୍ଷୁ ନିକ୍ଷେପ, ଈଶ—ରାଜା ପାଞ୍ଚଭ-ମନ୍ଦଭାମୀ. ରଦ—ଦନ୍ତ, ମୃଗେନ୍ଦ୍ର—ସିଂହ, ମୃତାଙ୍କପଞ୍ଜର—

ପ୍ରେତଜୀପ୍ସା, ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକ୍ଷିତି—ସୁନାର ବସୁଧା, ଶୀର୍ଣ୍ଣ—ପୁରୁଷା, ନାବ-ଡଙ୍ଗା, ସ୍ୱାତୀ—ପ୍ରବଳ ପବନ ।

୪-ପଦ, ଦେଶଗ୍ରୀ—ସିଦ୍ଧ, ଉଦ୍ଭବ—ଜନ୍ମହୋଇ, ଶିବା--ଶୃଗାଳ, ବନ—ଜଙ୍ଗଲ, ଜନକାତ୍ମୀ—ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ସରଣୀ—ପଥ ।

୫-ପଦ ଦୁର୍ଗ—ଗଡ଼, ପ୍ରାକାର—ପାଚେରି, ଅନନ୍ତେ—ଆକାଶରେ, [illegible]ସର୍ବା ତନୁଜ—ବିଭୀଷଣ, ରଥାଙ୍ଗ—ଚକ୍ର, ଅତପତ୍ର—ଛତ୍ର, ଅମ୍ବର—ଶୂନ୍ୟାକାଶ (ବସ୍ତ୍ର) ଗୁରୁ—ମୁଦ୍ଗର, ନିକେତନେ—[illegible]ହରେ, କେତନ—ପତାକା ।

୬-ପଦ, କପିବୃନ୍ଦ—ବାନରସମୂହ, ଦୃଷ୍ଟିବୃଷ୍ଟି—ଚକ୍ଷୁପତନ ଅନଳଦଗ୍ଧଅଗ୍ନି—ଜଳାଇପୋଡ଼ା ଅନଳ, ଧୂମକେତୁ—ଧୂଆଁ, ନଭେ—ଆକାଶରେ, ଦନୁଜରାଜ--ରାବଣ, ଅନୁଜ--ସାନଭାଇ ।

୭-ପଦ, ମର୍କଟ ବାନର, ମୁକୁଟ--ଶିରଭୂଷଣ, ପୁଣ୍ୟଜନବାଣି-ମଙ୍ଗଳସୂଚକ ବାର୍ତ୍ତା, ପୁଣ୍ୟଜନ--ରାକ୍ଷସ, (ବିଭୀଷଣ) ରୋମାଞ୍ଚମନ୍ତ୍ରି-ସୁଗ୍ରୀବ. ଅଶ୍ଳେଷ--ଆଲିଙ୍ଗନ, ରାବଣାନୁଜ--ବିଭୀଷଣ, ଛଳିଲେ--କହିଲେ, ବୀରବରବଂଶ--ବୀରକୁଳେ ଜାତ ।

୮-ପଦ, ନେତ୍ର--ଆଖି, ଗାତ୍ର -ଦେହ, ପରୀରମ୍ଭ--ଆଲିଙ୍ଗନ ନାନାବଂଧାସ୍ତମ୍ଭ--ପତାକା ବନ୍ଧାହୋଇଥିବା ଖୁମ୍ବ ବା ଖୁଣ୍ଟ, ବାର୍ତ୍ତାରେ--ବଚନରେ, ଚପଳେ--ଶୀଘ୍ରେ, ଅରଷ--ଅଶ୍ରୁଶୂନ୍ୟ, ରକ୍ଷକ--ରକ୍ଷାକାରୀ, ମହୀମଣ୍ଡଳେ--ପୃଥିବୀରେ ।

୯-ପଦ, କପିପତି--ସୁଗ୍ରୀବ, ସୀତାନାଥ--ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ତୋଷାର୍ଣ୍ଣବେ--ସନ୍ତୋଷ ସମୁଦ୍ରେ, ଭାଷା--ବଚନ, ଷଟିଲେ--ଅଣ୍ଟିଲେ, ଭେଟିଲେ, ତ୍ରସ୍ତ--ଭୟ, ଦଶମସ୍ତକ--ରାବଣ, ଅନ୍ତ--ନାଶ ।

୧୦-ପଦ, ଦ୍ୟୁମଣିକୁମର--ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର ସୁଗ୍ରୀବ, ଦୁଷ୍ଟାପର-ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଲଙ୍କଭୂପତି—ଲଙ୍କାରରାଜା (ରାବଣ), ଅନୁଜ--ସାନଭାଇ

ନ; ଅରଣ୍ଡଉଛଳ--ନିଶ୍ଚଳ୍ପୂଲୁ ଅଶ୍ରୁଦେବାଭାଂକ୍ତ (ବାମଚନ୍ଦ୍ର)

୧୧-ପଦ, ଭରିତ--ଚାଡୁରା, ନେହାନ୍ତ--ଅଖିର ଶେଷ, ଶରଣ--ବ୍ରହ୍ମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଚେନାପତ୍ତି, ଗର--ବଷ, ସହୀତୁ--ସମୁଦ୍ରରୁ, ଧାରେ--ଏଭେଚ୍ଛାଭାରେ, ବଣ.ଖା--ବଟଶଷରେ ସାଖାପୂର୍ଣ୍ଣ, ନିସଣ--ଅଶ୍ରା--ଶୂନ୍ୟ. ଶୋଚେ--ଶୋଭାପାଏ, ।

୧୨-ପଦ ଫୁଲ--ଫୁଟିଲ, ନୀଳଇନ୍ଦୀବର--ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ, ଶୀତଭାନୁ--ଚନ୍ଦ୍ର, ଭାନୁ--ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଶୁକ୍ଳ--ବର୍ଣ୍ଣ, ଲକ୍ଷଙ୍କ--ଭଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କ (ଚନ୍ଦ୍ର), ଚନ୍ଦ--ଚିହ୍ନ, ପଦବୀ--ଉପାଧି, ଅଭୁକ୍ଷଣି--ଭୂଷଣନାରୀ (ନାରୀ). ଛିତି--ପୃଥ୍ୱୀ, ।

୧୩-ପଦ ବନ୍ଦୀ--ବନ୍ଦନ, ଦଜନ--ଦୁଃଖିଜନ, ଅନିଷେଧ, ନଉଗ୍ରବ--କଳ୍ପନାହିଁ, ପ୍ରଗୁରତ--ଧର୍ମମତ, ଶ୍ରଦ୍ଧା--କଲ୍ପ, ଇଷଣେ--ଚକ୍ଷୁରେ, ସଲକ୍ଷଣେ--ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ, ଦଣ୍ଡୀବିଅନୁ ବିଭୀଷଣ ।

୧୪-ପଦ, କୁନ୍ଦନ--ସୁବର୍ଣ୍ଣ, କୁମ୍ଭ--କଳସ (ପାଠ) ନିବେଦନ--ମିନତି ବାକ୍ୟ, ଦ୍ରବ--ତରଳ, ସଉମିତ୍ରୀ--ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ଗତ ଉତ୍ସବ--ଗୁଳବା ଯାବା, ପାଣିପଲ୍ଲବ--ଦସ୍ତରୂପ ପତ୍ର, ଶ୍ରେମାବଲଭ--ସୁଗ୍ରୀବ ।

୧୫ ପଦ, ବେଦଦଶନେତ୍ର--ଚୋଉଏଚଂଖ୍ୟାନେତ୍ର (ରାବଣ) ଅନୁଜ--ସାନଭାଇ, ସୁପର୍ଣ୍ଣ--ଗରୁଡ, ପ୍ରପନ୍ନ--ଭକ୍ତସହିତରେ, କପିଶେଖର--ବାନରଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଟରେ--ଚଷଲେ, କୁମୁଦ-ବାନର ସେନା, ଅରୁଣ--ସୂର୍ଯ୍ୟସାରଥି, ଅମ୍ବୁଜ--ପଦ୍ମ, ଭ୍ରମ--ମୂର୍ତ୍ତୀ, ପ୍ରମୋଦ--ଅନନ୍ଦ, କୁମୁଦ--କଇଁଫୁଲ ।

୧୬ ପଦ, ଦୁର୍ବାସାଦ ପୂଜ୍ୟ--ଋଷିମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟାଧରେଇତା (ରାମଚନ୍ଦ୍ର), ଦୁର୍ବାଦଳ--ଦୁବଘାସର ପତ୍ର, ପୂର୍ବାଭିମୁଖରେ--

ପୂର୍ବଦେଶକୁ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି, ଶୃଗାଳ-ପକ୍ଷୀ ବିଶେଷ ଚୋଞ୍ଚୀ-ମୁଖ, ଉଲ୍ଲସିତ-ଖୁସି, ଘନବୃଷ୍ଟି-ଘୋର ବର୍ଷା, ଦୁଷ୍କୃତ-ପାପ, ବିସର୍ଜିଲେ-ଛାଡ଼ିଦେଲେ, ଦୂରପର୍ବତ-ଉଦୟଗିରି, ହଂସ-ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଗର୍ବ-ଅହଂକାର, ଖର୍ବ-କ୍ଷୁଦ୍ର, ତମିର-ଗଭୀର ।

୧୭ପଦ, ନାଥ-ସ୍ୱାମୀ (ରାଜା) ପନସ-ପନଶୀଳ ଜାମାତାଙ୍କର ସେନା, ଦୂଲଭପଦାର୍ଥ-ନମିଳିବା ଦ୍ରବ୍ୟ, ସାରଥ— ଯୋଗ୍ୟ କଳପଦ୍ରୁମ-କାମନାବୃକ୍ଷ, ଉଦ୍ଭବ-ଜାତ, ମକରନ୍ଦ-ପୁଷ୍ପଜାତରସ (ମଧୁ), ସ୍ଥିତ-ଥିବା, କୁସୁମ-ପୁଷ୍ପବିଶେଷ ।

୧୮ପଦ, ଶୋଭ-ସୁନ୍ଦର ସଲିଳ — ଜଳ, ନୀଳକଣ୍ଠି — ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର କଣ୍ଠଭୂଷଣ (ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ), ଭଷା — ବଚନ, ଭାଷନ୍ତେ — କହନ୍ତେ, ବଡ଼ମା — ବେଙ୍ଗ, ଝିଲ୍ଲି — ଝିଲି, ସ୍ତମାଳିକୁମାରୀ — ନଈକୂଳଶୀ ରାକ୍ଷସୀ, ଧୂର୍ଜଟୀ — ଶିବ, ଚିତ୍ତ — ହୃଦୟ, ଫଣୀ — ଫଣିଆ, ପଦ୍ମରାଗ — ମଣିବିଶେଷ, ପ୍ରଣମିଲ — ନମସ୍କାର କଲା

୧୯ପଦ ନଖାବଳୀ ନଖସମୂହ, ଝଲୀ — ଶୋଭା, କଣ୍ଢିକା — କୁଣ୍ଢିସମୂହ, ପେଟିକା — ପେଡ଼ି, କୁଟୀଳ — କପଟୀ, ସଂସର୍ଗ — ସଙ୍ଗ, ସିଦ୍ଧି — ନିଷ୍ପତ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ ଭାଳେ ଶିରରେ, ଅତୁଳାଇ ଯୋଗେ — ତୁଳନା କରିବା ଯୋଗୁଁ, ଭ୍ରମାଇ — ଭ୍ରମାଇ, ଗୁମାନେ — ମଧ୍ୟରେ ।

୨୦ପଦ ବଳିଷ୍ଠ — ବୀର, ଶ୍ରେଷ୍ଠ — ବଡ଼, ଯୁଗ — ଦୁଇସଂଖ୍ୟା, କୂଟ ବିଦ୍ୟାଧର ମୁକୁଟ — କପଟ ବିଦ୍ୟାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ (ରାକ୍ଷସ), ତ୍ୟାଗକର — ଛାଡ଼ିଦେଇ, ସୀତନନ୍ଦନା — ସୀତା, ସରସୀଜ-ପଦ୍ମ, ରବି — ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଦୈତ୍ୟ ଶର୍ବାଂଶ — ଅସୁର ବନ୍ଧ, ଗର୍ବ ପର୍ବତ — ଅହଂକାରରୂପକ ପାହାଡ଼, ପବି — ବଜ୍ର ।

ପଦ ସ୍ପୃହେଶ—ଅପଣାର ରହିବାସ୍ଥାନ, ଚାମରସ-ପଦ୍ମ, ...—ଚନ, ଦ୍ୱିରଦ—ହସ୍ତୀ, ବରଦ—ଶ୍ରେଷ୍ଠଦାନ, ...—ନୃଅଚେହେ, ଯୋଗେ – ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗାଦିସାଧନବଧିଂରେ, ଯୋଗିବୃନ୍ଦ—ଯୋଗୀଗଣ ସମସ୍ତ ।

୨୨ପଦ ଜଟକ୍ଳିଷ୍ଟା—ଜଗତଜୟକରିବା (ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର); କାର୍ମୁକ—ଧନୁ, ନାଡରେ—ନିର୍ଭୟରେ, ସୋଦରେ—ଭାଇରେ; ଚତୁରଙ୍ଗବଳ—ସେନାଙ୍କ ପାଣି—ହସ୍ତ, ଭଣିଲେ-କହିଲେ, ବଂଶଗାଣି—ଭୋଜବଂଶଖ୍ୟାତି (ରାବଣ); ଅଣି—ଅତମ୍ବର, ସିଦ୍ଧିକ—ସିଦ୍ଧାନ୍ତକର ।

୨୩ପଦ ବୃନ୍ଦାରକବନ୍ଦ୍ୟ-ଦେବତାମାନଙ୍କରେପୂଜିତ (ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର) ପଦଦର୍ପବାତ—ଦର୍ଶ୍ଚ ଶାପବାନ, ମନ୍ଦୋଦରୀ—ରାବଣର ପତ୍ନୀ, ନିହାର କରଣା—ଚନ୍ଦ୍ର, କୋଦଣ୍ଡ—ଧନୁ, ଶବଳ—ପତାକା, ଓ ରଙ୍ଗ—ବଳଶ୍ରେଷ୍ଠ, ପଞ୍ଚ ନଖ ମଣ୍ଡଳ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶପୁର ।

୨୪ପଦ ମହାବଳିଷ୍ଠ—ଅତିବଳବାନ, କୁଳଶ୍ରେଷ୍ଠ—ବଂଶରେ ବଡ଼, କନିଷ୍ଠଭ୍ରାତ—ସାନଭାଇ (କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ), ଶ୍ରୁତ—କର୍ଣ୍ଣ, ଘଟଣା—ସଂଯୁକ୍ତବିଷୟ, ଲଂପଟ—କପଟ କ୍ଷୀଣ—ଜଣା. ଶ୍ରୁତି—ବେଦ, ଜଗତ—ସାଧୁମାନଙ୍କରଜତପ୍ରାସାଦ (ବିଶ୍ରାମସ୍ଥାନ) ବଜୟ - ଯିବା, ବାଜଣା—ବାଦ୍ୟ. ଧ୍ୱନି—ଶବ୍ଦ, ଭ୍ରମବେଗ—ବାତୁଳବସ୍ଥା, ଦଶେନଶଯୁକ୍ତ—ସୂର୍ଯ୍ୟପୁତ୍ର (ଯମ), ମୁର୍ଦ୍ଧ୍ନା—ମସ୍ତକ ଓ ଦୁଇ ମଧ୍ୟସ୍ଥାନ ।

୨୫ପଦ କୈଂଷ୍ଟ—ବଡ଼, ଅସି-ଖଡ୍ଗ, ରସିକର—ଧାରଣକୌତୁକେ, ପାଣିପଲ୍ଲବ-ପଦ୍ମରୂପକ ହସ୍ତ. କାକପାଳ—ଇନ୍ଦ୍ର, କପାଳ-ମସ୍ତକ, ବର୍ଣ୍ଣାବଳୀ-ଅକ୍ଷରସମୂହ, କାଉକ-ଶୀଘ୍ରଯୀ, ଧାତ୍ରୀ-ଯେତେ, ଶ୍ରୀରେନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର (ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର), ବୀରପ୍ରଶଂସା—

ବଳୀୟାନଙ୍କୁଙ୍କି; ଭଲବାନ୍ତକୁଳ-ବୀରପାନଙ୍କ, ନବଦ୍ୱୀବାଦଳ--
ନୂଆ ଦୁର୍ବାଘାସର ପରି, ଦଳନ-ବିନାଶ, ଶତ୍ରୁଘ୍ନ-ରଥ ।

୨୬-ପଦ, ହୟ—ଘୋଡା, ସମୁଚୟ -ସମୂହ, ଜନକନନ୍ଦିନୀଙ୍କ--
ସୁନାର ଶିକୁଳି, ଖଚିତ--ଜଡ଼ିତ, ଜବନ--ଚଞ୍ଚଳ, ଚପଳ-ବିଜୁଳି
ଗଜେ--ହସ୍ତୀଏ, ଇନ୍ଦ୍ରଗଜ--ଐରାବତହସ୍ତୀ, ଆଗ୍ରେ--ଆଗରେ,
ମେରୁ -ଦେବସ୍ଥାନ ପର୍ବତ, କୈଳାସ- ଶିବଙ୍କ ବାସ ପର୍ବତ,
ଅଦ୍ୟପ୍ରାନ୍ତ-ଅଶ୍ରୁଜଳ ।

୨୭। ପଦ, ପଦାଙ୍କଗଣେ- ଉପାଧ୍ୟାୟେ, ପୁରୁଷାର୍ଥ--ଉତ୍ତମଅର୍ଥ
ପ୍ରମୋଦ--ଆନନ୍ଦ, ଦ୍ୱିଜ--ଦେଇ, ସୋମଶେଖର ଶିବ,
ଭରମଭଞ୍ଜ--ଭରମ ବଳାବଳ, ବୃଦ୍ଧ--ପ୍ରଧାନଲୋକ, ପ୍ରତାପ--ପ୍ରଚଣ୍ଡ
ଛାୟା--ଛାଇ, ଛାୟାଦେବୀ ନାୟକ--ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଦ୍ୱିରଦ--ହସ୍ତୀ, ଗୂଢ଼--
ସୁନ୍ଦର, ବିନାୟକ--ଗଣେଶ ।

୨୮-ପଦ, ଅଣିମାଦଙ୍କର ସାଇଁ--ବ୍ରହ୍ମା, ପାଣି--ହସ୍ତ, ବାଣୀ-
ବଚନ, ଭଣୁଥାନ୍ତି--କହୁଥାନ୍ତି, ପରବ୍ରହ୍ମଣା ପ୍ରମୋଦ--ପର ସ୍ତ୍ରୀ-
ବିହାର, ପଦରେ--ନିଶାରେ, ଲଭ--ମିଶିଯାଇ, ପରରମ୍ଭେ-ମିଶିଯାଇ
(ଏକତ୍ରେ), ବନାବାଟେ--ପବନ ଶୂନ୍ୟରେ ।

୨୯-ପଦ, ବଣେ--ଯୁଡେ, ବୀରେନ୍ଦ୍ର--ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ,
ପ୍ରେତପତି--ଯମ, ଲଙ୍କରେ-ନିକଟରେ, ସମର୍ପଣ--ପ୍ରବେଶ, କମାଣ-
ଧନୁ, ମହୀନ୍ଦ୍ର--ରାଜା, ନିର୍ମାଣ--ତୟାର ।

୩୦-ପଦ, ମିତ୍ରସୁତ--ସୁଗ୍ରୀବ, ଶତଭାନୁ--ସୂର୍ଯ୍ୟ, କୁଳାମ୍ବୁଜ--
ବଂଶ ପଦ୍ମ, ଜନକତନୂଜା--ସୀତା, କନକ ମହୀନ୍ଦ୍ର--ସୁନାପୁର ରାଜା
ଚରଣାମ୍ବୁଜ--ପାଦପଦ୍ମ, ଆଶ୍ରିତ--ଶରଣାପନ୍ନ, ରାଘବ--ରାମଚନ୍ଦ୍ର,
ବିଦ୍ଧି--ବ୍ରହ୍ମା, ବିଡ଼ନାହିଁ --ଲେଖିନାହିଁ, ରାଜ୍ୟଭୂତ--ରାଜ୍ୟ-
ସମ୍ପଦ, ଲିଙ୍ଗୁଳ-- ଉଶ୍ବାସ (ଜନ୍ମ) ।

ଭ୍ରମିଲ — ବୁଲିଲା, ଭଙ୍ଗି — ହାସ୍ୟ ବାନରେନ୍ଦ୍ର — ... ଦ୍ୱିବିଦ — ଲମ୍ଫିଦେବା, ଉଙ୍କିଣ୍ଠ — ରହସ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ — ଶୁଦ୍ଧା, ଧୂର୍ଜଟିଙ୍କ — ଅଳଙ୍କୃତ ଘଣ୍ଟା, କଳ୍ପନା — ଚିନ୍ତାକରିବା ତଥା ଆଲିଙ୍ଗନ — ଭ.ନ.ଦେବା ବାଳିସୁତ — ଅଙ୍ଗଦ ।

୫. ୨ ଟତ, ହିରଣ୍ୟ — ସୁନା; ଗର୍ବ — ଅହଙ୍କାର; ନିନ୍ଦିତ — ନିନ୍ଦାକରିବା; ହଣ୍ଡମୁଖ — ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖ, ହରିଦ୍ରା — ସ୍ତ୍ରୀ, କାନ୍ତି — ଛବି ତଣ୍ଡ — ସୁନ୍ଦର, ବିନାୟକ — ଶ୍ରୀଗଣେଶଦେବସ୍ୱାମୀଯୁକ୍ତ; ଭରତ — ଶରତ୍‌ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ; ନୃସିଂହ — ନରକେଶରୀ (ରାମ); କ୍ଷିତିରକ୍ଷକ — ରାଜା ବୀରକେଶରୀ — ବୀରଶ୍ରେଷ୍ଠ; ମାନଧାତା — ମାନଧାରଣ; ବିଜୟଭ-ସିଂହ — ନବ୍ୟାଗଡର ରାଜା; ତାପ — ଚିନ୍ତା; ତାମସ — ଅନ୍ଧକାର ସବିତା — ସୂର୍ଯ୍ୟ ।

—୦—

ସ୍ୱଗ--ଚେଷ୍ଟି

ଦପି ବଳଙ୍କ ପ୍ରବଳ ଚହଳ ଶୁଣି ଚପଳ
ପ୍ରହରୀ ଇତ୍ତେ ଜଣଙ୍କୁ ପଚ୍ଛେରେ ଡାକି ।
ମହା ବିପଦ ଗୁପତ ପଥୁରେ ଦୂର ଦୂରେଇ
ସ୍ଥିତ ହୁଏ ବଟେବରଡ ହରଏ ନାକ ।
ଉଦ୍ଭବ ହବଙ୍କି ରଣ ।
ଛାହରତା ପୁରେନିଙ୍କ ଧୃତ ପତ୍ନଣ ।୧।
ଶରୀଷ ଭଣ୍ଡାଡ ନିଦ୍ରା ମୁଦ୍ରା ଅପଘରେନ ଚାଭା
ପ୍ରଦାନ କରି ପ୍ରମଦା ମାନଙ୍କ ବାଣି ।
ମହତ୍ତ୍ୱ ହାଡ ଭିଧାନ ପ୍ରଧାନ ଗୁଣ ନିଧାନ

ବୋଇଲଟି ଉଠ ଉଠ କୁମର ମଣି ।
ଚନ୍ଦ୍ର ମଲା ଉଠେ ବଳାସୁ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ତ୍ର ଯତ ଗତ କଲୀ ବୈକୁଣ୍ଠ ।୨।
ଉତ୍ସବଏ ଭାରତକ ହେନି ଜଣେ ଭାରତୀଙ୍କ
ମଣ୍ଡନ ହୋଇ କୋଦଣ୍ଡ ଧାଣ୍ଡ ଏଚଲ ।
ଯମଦେବ ଯାର ନାମ ଶୁଣିଲେ ହେବ ଶଭ୍ରମ
ଏଣୁବୀର ବେଶ ଲେଶ ଲେଖା ନଗଲ ।
ମଣି ମୟୂ ରଥେ ଶହର ।
ତାହାରେ ସେ ସୁଚଲିଗନା କୁଚ କସ୍ତୁରୀ ।୩।
ଧୂର୍ଜ୍ଜନ୍ତ ମର୍କଟ ଶ୍ରେଣୀ ପାଣିଙ୍କ ଦେଖାଇ ଭଣି
ଦରକାମ୍ପା ଅନୁକମ୍ପା ଦତ୍ତଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟ ।
ହୁମାଳିଲ ହୃଦଡଟ ଭେଦନେ ରମ୍ୟ ଲଂପଟ
ଅପୂର୍ବ ପେଷିଲେ ଉବକଂଧ ଦୁର୍ଯୋଗ ।
ଯୋଦ୍ଧାଙ୍କୀର୍ତ୍ତି ସୁଧା କରଶ
ହେବତ ସମ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସମ ଲକ୍ଷଣ ।୪।
ଏ ସମୟେ ସମାନ୍ତ୍ର ସନ୍ଧି କୋଦଣ୍ଡେ ନାରାଚ
ବିରଳ ମାନ ଫୁଟେତ ପୂରତେ ବହଲେ ।
ଭୂତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଘର ନାମ ମାନଙ୍କ ସ୍ୱଘର
ମାହାର ସେ ନଇଲବ ବୋଲି ବୋଉଲେ ।
ହରଷ ହୃଦୟ ପ୍ରୀନ ଚର୍ମା
ଶତ୍ରୁ ଗିଶ୍ୱଣ ହେବା ଭରୁ ମନରେ ।୫।
ହସି ଭଷିଲ ଚିଶ୍ୱଶ ଶେଷ ଗିଶ୍ୱଣ ଶିଶ୍ୱଣ
ଭ୍ରମ ବେଗ ମୋ ଭ୍ରମଣ ଜାଣାନ୍ତି ସ୍ୱନେ ।
ଅହଲ୍ୟା ରତ ଲମ୍ପଟ ବହୁଲ ନାହିଁ ମୁକୁଟ

ପ୍ରକଟିଲା ଧନୁ ମେଘ ନାଦ ଯତନେ ।
ଟର୍ବ ତନ୍ତୁ କି ବାହୁବଳେ ।
ଭେକ ଭାବନ୍ତି ଜନିତ ସ୍ତନିତ ବେଳେ ।୬।
ଭାଷିଲେ ରାଘବାନୁଜ   ଡାହୁଁକି ଏତେ ଗୁରୁତୁଁ
ବସିଲଣି କାଳ ସ୍ମର ଅନୁକୂଳେର ।
ଗଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହେଲେ ତନୁ   ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଚଣ୍ଡ ବଦନ
ନଷ୍ଟହଏ ବଡପଣ ତ୍ରମ୍ଭ କୃଳରେ ।
ଘଟଣ୍ଟ୍ରୁ ଠାରୁ ଏ ଦେଖା ।
ଜନକ ତୋ ଶାବକ୍କ କଲଙ୍କ ରେଖା ।୭।
ତରଳ ରଥ ପୁରତେ   ଚକ୍ରୀ ରହୁ କି ବଞ୍ଚିତ
ବାବେରନ୍ଦୁ ବଧ କରଣେ ନୈଷ୍ଟିକ ମୁଁ ଯେ ।
ଟର୍ବୀ ନ ପାବ ଅଭାବ   କଲ ଅପରୁ [illegible]
ଛନ୍ତି ଛନ୍ତି ଅଶ୍ରୁକୁ ବଦଳେଣି ଭୃଙ୍ଗେ ।
ମୃତ୍ୟୁଇଚ୍ଛି ଭଟକେ ପଶୁ ।
ଅଗ୍ରଜକୁ ଅଗ୍ରତକୁ କହଙ୍ଗା ଅଯୁ ।୮।
ଅସମୟେ ବହୁତମ   ଅମ୍ବର ନହେ ସତ୍ତ୍ୱମ
ଗମ ରତ୍ନମାନଙ୍କ କର ଦର ସଂଗ୍ରହ ।
ରହ ଏବେ ଅଳ୍ପମାନ   ଦେଲି ଆଶୀର୍ବାଦ ଦାନ
ଭ୍ରାତେ ସ୍ନେହ ସମବେ ସେନ୍ଦ୍ର ନସାଯୁକ୍ତ ।
ନିକଟେ ତୋ ନଭର ମୃତ୍ୟୁ ।
ନୋହିଲେକି ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ କଥା କହନ୍ତୁ ।୯।
ଅଞ୍ଜନସ୍ତେ ସୁଲୋଚନା   ଲୋଚନ ରଞ୍ଜନ ରତ୍ନା
ମୋଚନାର୍ଥ ହେଲଟି ପ୍ରମାଣ ଜାଣି ।
ପ୍ଲବଗଣ ଦେଖି ଦର୍ପ   ଉରଗେ [illegible]

ଗଗନ ଭୁବନ ଏବେ ଦେଖିବୁ ପୁତ୍ରା ।
ଓରେଷ ଭିଷ ଶାଳ୍ୟ ପ୍ରକାର ।
ସୁନାସା ଶତ୍ରୁ ଶରରେ ଚେଉଁ ଯୁଝିଲ ।୧୦।
ଚନନାଦନ୍ତ ରଥ ପଠ ପ୍ରହାରେ କରି ଚେଷ୍ଟ
ଭିଷ ବଦନ ଭଟ ଦେହୁ ଛୁଟିଣି ।
ପ୍ରକାଶ ମୁକୁଟ ମଣି ସଂହାର ଭଗତ ଅଣି
କାଅବା ସମର ସ୍ଥାନେ ପ୍ରାପ୍ତ ଭୟଙ୍କରୀ
ପୁର୍ବଙ୍କରେ ଅଛି ତ ହେବ ।
ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜନେ ହର ସମସ୍ତ ଭାଷି ।୧୧।
ଏହୁ ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗଦ ଚୋଅଙ୍କ ଅନ ଅଙ୍ଗଦ
ବୋଲେଇଲ ରଥପଟେ ଶିଳା ଚେଉଁଣ୍ଟି ।
ଶିଳା ପର୍ବତ ପତନ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ସେ ସ୍ୟନ୍ଦନ
ମନ୍ତ୍ରୀ ଉଭର ଷଣ୍ଡାସ୍ତ୍ର ଶୋଭୁପାଇଲା ।
ବଳଭଦ୍ର ଅସ୍ତ୍ର ପ୍ରହାର
ଧନଶିଲ ଲଙ୍କା ବଳିଷ୍ଠ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ କୁମର ।୧୨।
ପଣ୍ଡତ ତାରଣପାଇଁ ଚରଣ ଭୁଲ ଟେକାଦେଇ
ଟେକ୍ରୁବାନ୍ଧ ପଡିଲ ପାବନ ନାଶିଲ ।
ବଳଭଦ୍ର ଚକ୍ରୁଂଯୋଗେ ବାଣିପଦ୍ମ ମଧ୍ୟଭାଗେ
ବସି ଥିବାର ଅସୀତ ରଚ ଅଚଳ ।
ସ୍ମରି ପଙ୍କେରୁହ ଚରଣେ ।
ନବଦୁର୍ଗ ନରବର ଏରସେ ଉଣେ ।୧୩।

୧ପଦ ଅଟିଚଳ—ରାଜରକ୍ତସୈନ୍ୟ, ପ୍ରବଳ—ଅଧିକ, ଚଞ୍ଚଳ—ଶଗ୍ର, ଚପଳ—ଶୀଘ୍ର, ପ୍ରହରୀ—ଦ୍ୱାରରକ୍ଷକ, ଶଙ୍କା—ବାଦାନୁବାଦ, ସମୁଦ୍ରର·ଜଳରେ ପୁଞ୍ଜ-ନଗର, ସ୍ଥିତ-ରହିବା ରଟବ-ଶବ୍ଦେ, ରଙ୍ଗ-ଭରିବା, ହନୁ-ମର୍କଟମାନେ, ହରିଙ୍କ ମର୍କଟଙ୍କୁ; ରଣ ଯୁଦ୍ଧ, ବଞ୍ଚିବା-ରକ୍ଷାକରିବା, ପରାଣ-ଜୀବନ।

୨ପଦ ଶଚୀଶକଣ୍ଟକ-ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ, ମାଦ୍ରାମୁଦ୍ରା—ଶଯ୍ୟାବସ୍ଥା, ଅପଘନ—ଦେହ, ପ୍ରଦାନ—ପ୍ରହାର, ପ୍ରମଦା—ସ୍ତ୍ରୀ, ବାଣୀ—ବଚନ, ମହତ୍ତ୍ୱ—ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ବିଧାନ—ନିୟମ, ଗୁଣନିଧାନ—ଗୁଣର ଆଶ୍ରୟ, ପୁଣ୍ୟବନ୍ଦିତ—ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଗଢ—ଗୁଳିବା, ବୈକୁଣ୍ଠ—ବିଷ୍ଣୁପୁରି।

୩ପଦ ଉଗ୍ରବ—ବଧ, ଭାରତ—କଥା, ଭାରତ—ଶରଷ୍ଟତ ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଶାଭଣ—ବିଶେଷ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ, ଲେଶ—ଅଳ୍ପ, ମଣିମୟ—ରତ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣ, ବସ୍ତ୍ର—ବସ୍ତ୍ର, ସୁଲୋଚନା—ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ପତ୍ନୀ।

୪ପଦ ପାଣିକୁ—ହସ୍ତକୁ, ଉଣି—ଦଣ୍ଡ, ଦର—ଭୟ, ଅନୁକମ୍ପା—ଦୟା, ଦତ୍ତ—ଦାନ, ହିମାଳୟ—ହିମଗିରିନାମକ ପର୍ବତ ରମ୍ୟ—ସୁନ୍ଦର, ଲମ୍ପଟ—ଅଶକ୍ତ ବଧେ—ନାଶକରେ ସୁଧାକିରଣ—ଚନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରୀମ—ମନୋହର ଲକ୍ଷଣ—ଗୁଣ।

୫ପଦ ରାମାନୁଜ—ଲକ୍ଷ୍ମଣ କୋଦଣ୍ଡ—ଧନୁରେ, ନାରାଚ—ଶର, ତୂରନ୍ତେ—ଅଚିରେ, ଲଘବ—କ୍ଷୁଦ୍ର, ଗୌରବ—ଗର୍ବ, ହରଷ—ଆନନ୍ଦ, ହୀନ—ମୂର୍ଖ, ଶିରୀଷ—ପୁଷ୍ପବିଶେଷ, ଗିରୀଶ—ଶିବ;

୬ପଦ ଝିଞ୍ଜିଲ—କହିଲ, ଟିପ୍ପଣ—ଶ୍ରେଷ୍ଠକଥା; ଶେଷ—ଅନନ୍ତନାଗ, ଗିରୀଶ—ଶିବ, ଶ୍ରୀଶ—ବିଷ୍ଣୁ, ଭ୍ରମ—ବାତୁଳତା,

ଭ୍ରମଣ—ବୁଲିବା; କଣାଣ—ବାଦ୍ୟବିଶେଷ; ସ୍ୱନେ—ଶବ୍ଦରେ, ଅବଲୋକିତଲକ୍ଷ୍ୟ—ଇନ୍ଦ୍ର, ମୁକୁଟ—ଶିରଭୂଷଣ. ପ୍ରକଟିଲ—ଘୋଟିହେଲ; ମେଘନାଦ—ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ; ସଦନେ—ଗୃହରେ, ଭେକ—ବେଙ୍ଗ; ଜନିତ—ଯେଉଁପରି; ସ୍ତନିତ—ମେଘଗର୍ଜନ ।

୭-ପଦ ସୁମିତ୍ରାନୁଜ—ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ଗୃହଦ୍ୱାରେ--ଗୃହଦ୍ୱାର; କାଳପୁର-ସମ୍ଭବନ, ଅନୁକୂଳ--ଅନୁସ୍ଥ, ପ୍ରଚଣ୍ଡ—ଭୀଷଣ, ଚଣ୍ଡ—ଉଗ୍ର ବହୁଳ—ମୁଖର, ଘଂଶ୍ରୁତ—କୁମ୍ଭକର୍ଣ୍ଣ, ଜନକ—ପିତା. ଜଳକ-ଲେଖା--ଜାଳିମା ଶବ୍ଦର ଗାର ।

୮-ପଦ, ରକ୍ଷୀରଥ—ଗରୁଡ, ଚକ୍ରୀ—ସର୍ପ. ନୈଷ୍ଠିକ—ନିଷ୍ଠାପରତା (ବ୍ରତ), ତର୍କ—ଜାଣି, ଅଙ୍କୁର—ସାହସ, ଅଙ୍କୁର—ଧୃଷ୍ଟ, ଉଚ୍ଚି—ଉଚ୍ଚାଳର, ଭୁଜେ—ବାହୁରେ, ମୃତ୍ୟୁ—ମରଣ, ବର୍ତ୍ତ୍ରିକ—ନଟରେ, ଅଗ୍ରଜ—ବଡଭାଇ, ଅଗ୍ରତ—ସମ୍ମୁଖ ।

୯-ପଦ, ଭମ—କ୍ରୋଧ, ଗମ—ଗମନକର, ଉତ୍ତମାଙ୍ଗେ ମସ୍ତକରେ, ଇର—ବସ୍ତ୍ର, ଫଗର—ରଶ୍ମି, ଆଶୀର୍ବାଦ—ଶୁଭକାମନା ଭ୍ରାତୃଭେ—ଭାଇରେ. ସ୍ନେହ—ଶଙ୍କା, ନିଃଭର—ନିଶ୍ଚୟ, ଉପଭ୍ରଷ୍ଟ-କଥା—କୁତ୍ସିତ ବାକ୍ୟ ।

୧୦-ପଦ, ସୁଲୋଚନା—ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ପତ୍ନୀ, ଲୋଚନ—ଆଖି ଖଞ୍ଜନ—ଅଞ୍ଜନ, ମୋଚନାଗ୍ରାହୀ—ଛଡାଇବା ଭରଭାରେ ଦାସ, ପ୍ରମାଣ—ନିଶ୍ଚୟ, ପ୍ଲବଗ—ବେଙ୍ଗ, ଦର୍ପ--ଖାଶପଣ, ଶମନଭୁବନ-ଯମଙ୍କର ପୁର, ସେଷଭାସ—ଭନ୍ନକଥା, ଶଲ୍ୟ—ମୁନିଅସ୍ତ୍ର, ସୁଧାମା ଶତ୍ରୁ—ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ।

୧୧-ପଦ, ନେତ୍ର--ଆଖି, ପ୍ରଭା--ପ୍ରକାଶ, ବିକଟ—ଭୟଙ୍କର ହେମ - ଅତିଶୟରେ କମ୍ପିତ, ମୁକୁଟ—ଶିରଭୂଷଣ, ସ୍ୟନ୍ଦନ—ରଥ, ସମରସ୍ଥାନେ—ଯୁଦ୍ଧଭୂମିରେ, ଦୀପ୍ତଭବ୍ୟ—ତେଜସ୍ୱୀ, ହସ୍ତୀ--

ହାଣ୍ଡି, ମୁଦ୍‌ଗର — ବଜ୍ରଭୁଜ, ଅର୍ପିତ — ମନ୍ତ୍ରୀ, ପୂର୍ଣ୍ଣ — ପ ରୂପଧାରୀ, ପୂର୍ବୋକ୍ତଗଣେ — ଅସୁରେ, ହରି — ମର୍କଟ, ସମସ୍ତ- ବେଷ୍ଟା- ଭେଟି ।

୧୨-ପଦ, ଅଙ୍ଗଦ — ବାଳିପୁତ୍ର, ଅଙ୍ଗ — ଦେହ, ଅଙ୍ଗଦ — ବାହୁର ଭୂଷଣ ବିଶେଷ, ଶିଳା — ପଥର, ପତନ — ପଡ଼ିବା, ସ୍ୟନ୍ଦନ — ରଥ, ମହୀ — ଭୂମି, ଜଗତୀ -- ପୃଥିବୀ ।ଇ, ଶତାଙ୍ଗ -- ରଥ ଚକ୍ର, ଗଳ -- ଗଣ୍ଠି, ଭଗ୍ନ -- ଭଙ୍ଗା, ଅହି -ସର୍ପ, ଲଙ୍କାନଳିଷ୍ଟ -- ଲଙ୍କାରାଜ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠ -- ବଡ଼ ।

୧୩-ପଦ, ପତିତ- ପାତିକନ ଭାରେଣ -- ଭାରରେ, ଭୁଜ -- ହସ୍ତ, ଚପଳ -- ଚଞ୍ଚଳ, ଚକ୍ର -- ସୁଦର୍ଶନ, ବାରୀ -- ସହସ୍ର (ଶ୍ୱେତ ଓ ଶତଦଳ) ମଧ୍ୟଦେଶେ -- ମଧ୍ୟଦେଶରେ, ଅସିତ -- ସ୍ନିଗ୍ଧ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ (ନୀଳଗିରି) ଭବ — ଭ୍ରମର, ଅଚଳ — ପର୍ବତ, ସର — ନିର୍ଝର, ପଙ୍କେରୁହ — ପଦ୍ମ, ଚରଣେ — ପାଦରେ, ନୀଚବର୍ଗ — ନୀଚଲୋକ, ଏ ରୂପ — ଏ ସ୍ୱରୂପ ଚରିତେ, ଭଣେ — କହିଲେ ।

ରାବଣକୁ ହନୁମାନର ଉକ୍ତି

ରାଗ — କାମୋଦୀ

ସୂର୍ଯ୍ୟମଣିଙ୍କ ସମ୍ମତ ଦଶସ୍ୟନ୍ଦନ ସୁତ ପଦେ ହୋଇଛି ଭକ୍ତିରତ ।
ବଳି ବଳୀୟୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାହିଁ ଭେଦ ବଶିଷ୍ଠ ସବୋତ୍ତୁଙ୍ଗ ଦୁର୍ଦ୍ଦମ ସତ୍ୟରେ
ବଂଶପାଳି ନାହାର ପାଦମୂଳଜାଣି ଘଣ୍ଟାର ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ।
ମର୍କଟର ରଟ ରଟ ରଟେ ସ୍ୱସ୍ତ ବାର୍ମୁଖ-ଭବନ୍ଧା ଭଣିଛନ୍ତି ଶୁଣି ।୧।

ଦେଖାଇଲା ହରିଣ କାନନେ ବିଚରଣ ଅନନ୍ତ ସୁତାକୁ ହରଣେ ;
ଆଣିଲା ଏକାରଣ ତେଜିବୁ ଗର୍ଭକ୍ଷୀଣ ବିଧବା ହେବଅକାରଣରେ।
ଦୈତ୍ୟଗଣ । ଅନୁଜ ଅଟେନ୍ତି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ” ଯାହାଙ୍କ ଦହେ ଭୂକ୍ଷଣ ;
ଈକ୍ଷଣେ ଚୀକ୍ଷଣେ ବିବୁଧ ବୀରଗଣେ ଭ୍ରମନ୍ତି ଦରେଅନୁକ୍ଷଣେ ।୨।
ବାରିଧି ମଧ୍ୟେବାସ ଜଣାଗଲା ମୁଁ ଦାସ ନାଶବୁ ଉଚ୍ଚବୁ ଅକ୍ଳେଶ ।
ପାଶଧର ପାରୁଶ ଜୀବନକୁ ଅଦର୍ଶ ଭଲେ କର୍କଶ ହେବ ଶେଷରେ ।
ଦଶଅସ୍ୟ । ନୟାଗଡ଼ଙ୍କ ଏହୁ [illegible]; ନୀଳାଚଳରେ ଯାରବାସ ।
ସେ ଜଳଜ ଚରଣ ସଦା କହେଁଧ୍ୟାନ୍ତି କଲୁଷ ହେଉନେମାର ଧ୍ୱଂସ ।୩।

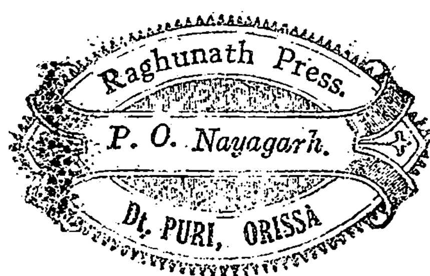
୧-ପଦ, ଦ୍ୟୁମଣି — ସୂର୍ଯ୍ୟ, [illegible]ସମ୍ଭବ — ଦଶରଥ, ପଦେ-
ପଦ୍ମରେ, ଭକ୍ତିରତ — ସେବାରେ ଆଶକ୍ତ, ଚଳି — ବାହାରେ,
ଚଳିଷ୍ଠୁଶ୍ରେଷ୍ଠ, ବୀରମାନଙ୍କରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ, ସରୋଜ — ବଂଶରେ,
ଉଦ୍ଭବ — ଜନ୍ମ, ଚାଂଶପାଣି — ରାମ; ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ — ଦେବସମୂହ
ସ୍ୱଚ୍ଛ — ନିର୍ମଳ, ଚାର୍ମ୍ମୁକ ଧର — ଧନୁର୍ଦ୍ଧସ୍ତ ରାମ ।

୨-ପଦ, ହରିଣ — ମୃଗ, କାନନେ — ବନରେ. ଅନନ୍ତସୁତା—
ପୃଥ୍ୱୀସୁତା ସୀତା, ଗର୍ଭକ୍ଷୀଣ — ପଦୋପାଦଗ, ଦୈତ୍ୟଗଣ — ଅସୁର-
ରାଜା; ଅନୁଜ — ସାନଭାଇ; ଭୂକ୍ଷଣ — ସାବୁ ସଂସାର; କ୍ଷଣେ —
ନିମିଷେ; ଈକ୍ଷଣେ — ଦୃଷ୍ଟିରେ; ବିବୁଧବୀରଗଣେ — ବୀରଙ୍କର-
ଶ୍ରେଷ୍ଠମାନେ; ଦରେ — ଭୟରେ ଅନୁକ୍ଷଣେ — ସବୁ ସମୟରେ ।

୩ ପଦ; ବାରିଧି — ସମୁଦ୍ର; ବାସ ଗୃହ; ପାଶଧର—
ଯମ, କର୍କଶ — ଅହଂକାର, ଦଶଅସ୍ୟ — ରାବଣ; ନୟାଗଡ଼—
ନୟାଗଡର ରାଜା; ନୀଳାଚଳ; (ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ର ନୀଳଗିରି)
ଜଳଜ — ପଦ୍ମ; କଲୁଷ ପାପ ଧ୍ୱଂସ — ନାଶ ।

(ସମାପ୍ତ)

ମୁଦ୍ରାକର ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ମିଶ୍ର [illegible] ରଘୁନାଥ ପ୍ରେସ, ନୟାଗଡ଼ ।

Raghunath Press.
P. O. Nayagarh.
Dt. PURI, ORISSA